

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет психології та соціальної роботи
Кафедра загальної та практичної психології
Освітньо-професійна програма «Психологія. Практична психологія»
Спеціальність «053 Психологія»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

На здобуття освітнього ступеня магістр

ПСИХОЛОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МІЖСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

студентки **Левченко Анни Володимирівни**
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача освітнього ступеня)

Науковий керівник: **Наконечна Марія Миколаївна**, канд. психол. н., доц.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Рецензент: **Кошова Інна Вікторівна**, кандидат психол. н., доц.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Рецензент: **Гетьман Тетяна Олександрівна**, канд. психол. н., доц.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

професор Папуча М.В. _____

(підпис, дата)

Ніжин – 2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти психологічних особливостей міжособистісної взаємодії військовослужбовців. 1

- 1.1 Поняттєва парадигма міжособистісної взаємодії в психології 2
- 1.2 Військовослужбовець, як професійна діяльність. Психологічні особливості військовослужбовців
- 1.3 Міжособистісні стосунки військовослужбовців

РОЗДІЛ 2. Емпіричне дослідження психологічних особливостей міжособистісної взаємодії військовослужбовців.4

- 2.1 Дослідження психологічних особливостей міжособистісної взаємодії військовослужбовців 5

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ІНТЕРНЕТ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ВСТУП

На сучасних етапах формуються різні системи міжособистісної взаємодії людей. Багатогранні соціальні відносини, безпосередніми суб'єктами яких вони є, визначаються різноплановістю зацікавленості, тобто інтересового підґрунтя. Таким чином, відносини відображають концептуальний характер, але для кожної особистості вони, відображаючись у її духовному бутті, наповнюються індивідуальним сенсом, що розкривається в характерній притаманній поведінці, почуттях, настроях та ін.

Значний внесок у дослідження проблеми міжособистісної взаємодії зробили психологи А. Адлер, Б. Ананьєв, А. Бандура, Е. Берн, В. Бехтерев, Дж. Брунер, Л. Виготський, Ч. Кулі, К. Левін, О. Леонтєв, А. Маслоу, О. Матеюк, Дж. Мід, В. Мясіщев, Є. Потапчук, К. Роджерс, С. Рубінштейн, З. Фройд, Е. Фромм, Е. Холл, К. Хорні, Т. Щербан та ін. Однак, не зважаючи на значний інтерес дослідників до цієї проблеми, в умовах військової діяльності вона ще залишається малодослідженою.

Актуальність теми дослідження зумовлена змінами у милітаризованій сфері держави, реформування Збройних Сил України та інших військових формувань гуманізації усіх сторін військової діяльності неухильно зростає потреба в оптимізації повсякденного життя і службової діяльності усіх категорій військовослужбовців.

Це вимагає враховувати різні чинники, які впливають на життєдіяльність особового складу війська. Важливе місце серед них посідають психологічні та соціально-психологічні чинники, які пов'язані з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей військовослужбовців та закономірностей їх взаємодії у військових колективах.

Вміння жити в складних умовах військової діяльності, бажання конструктивно співпрацювати, уникати складних ситуацій у

міжособистісної взаємодії безпосередньо пов'язане з індивідуально-психологічними особливостями військовослужбовців та відповідною організацією внутрішньої служби у військовій частині. Звідси важливої теоретичної і практичної значущості набуває дослідження проблеми міжособистісної взаємодії особового складу у різних ситуаціях військової діяльності.

Об'єкт дослідження – міжособистісна взаємодія.

Предмет дослідження – особистісні особливості взаємодії між військовослужбовцями.

Мета магістерської роботи – дослідити психологічну специфіку міжособистісної взаємодії представників зі складу військовослужбовців.

Досягнення цієї мети передбачало розв'язання таких **завдань**:

- 1) здійснити теоретичний аналіз міжособистісної взаємодії в психології;
- 2) з'ясувати роль міжособистісної взаємодії серед військовослужбовців;
- 3) виявити психологічні особливості військовослужбовців;
- 4) охарактеризувати основні психологічні особливості міжособистісної взаємодії на матеріалі опрацювання і порівняння групи «військовослужбовців» та контрольної групи «студентів».

Гіпотеза дослідження: міжособистісна взаємодія військовослужбовців має свою психологічну специфіку порівняно із вибіркою досліджуваних, які не служать у військових об'єднаннях.

Методи дослідження зумовлені метою, завданнями та аналізованим матеріалом: тест життєстійкості (бланк скринінгової версії Осіна), шкала загальної самоефективності, методика на визначення смисложиттєвих орієнтацій, методика рівня суб'єктивного контролю, опитувальник рефлексивності Карпова, опитувальник емоційної емпатії.

Наукова новизна отриманих результатів полягає, в тому що в магістерській роботі вперше розглядається важливий складник

психологічних особливостей міжособистісної взаємодії у певній категорії – військовослужбовці. Було виявлено основні психологічні особливості на матеріалі опрацювання і порівняння групи «військовослужбовців» та контрольної групи «студентів».

Практичне значення роботи та отриманих результатів убачаємо в можливості використання її фактичного матеріалу в лекційних курсах із психології особистості, соціальної роботи, військової психології та ін.

Матеріали роботи можуть бути використані для написання навчальних посібників; для практичної роботи з військовослужбовцями, а саме дослідження особистісного та колективного аспекту взаємодії, у варіанті розгляду психокорекційної роботи з особовим складом.

Апробація результатів дослідження була здійснена на I Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції студентів, аспірантів, молодих вчених та практикуючих психологів «Сучасні проблеми психологічної теорії та практики» (2019), та ін.

Обсяг і структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

РОЗДІЛ 1. Теоретичні аспекти психологічних особливостей міжособистісної взаємодії військовослужбовців.

1.1 Поняттєва парадигма міжособистісної взаємодії в психології.

На початку нашого дослідження виникла необхідність вирішити поняттєво-термінологічну проблему, пов'язану з розумінням та відображенням у наукових працях словосполучення «міжособистісна взаємодія».

На сучасних етапах формуються різні системи міжособистісної взаємодії людей. Саме соціальна психологія як наука більш детально розглядає це поняття. Іноземні дослідники соціальної психології базують свої наукові праці на процесах атрибуції, атракції та афіліації, агресії, соціалізації тощо. Сучасні науковці у своїх поглядах поділяються на декілька напрямів. Таким чином, А. Бандура і Б. Скіннер надають перевагу біхевіоризму, К. Левін, Л. Виготський, С. Московічі – когнітивізм, гуманістична психологія характерна для досліджень А. Маслоу та К. Роджерса, для Дж. Міда та Е. Гофмана цікавим є інтеракціонізм, а психоаналіз для З. Фрейда, К. Юнга та ін.

Зокрема і сама особистість визначається, як комплекс соціально важливих особливостей людської природи, , а сам процес соціалізації сприяє перетворенню людини в особистість за умови засвоєння знань, умінь та навичок потрібних для життєдіяльності.

Таким чином, багатогранні соціальні відносини, безпосередніми суб'єктами яких вони є, визначаються різноплановістю зацікавленості, тобто інтересового підґрунтя. Відносини відображають концептуальний характер, але для кожної особистості вони, відображаючись у її духовному бутті, наповнюються індивідуальним сенсом, що розкривається в характерній притаманній поведінці, почуттях, настроях та ін.

Феномен міжособистісної взаємодії як соціального-психологічного явища знайшов своє почесне місце вивчення у працях В.Бехтерева, О.Бодальова, Н.Гришиної, Л.Долинської, Т.Дуткевич, А.Єршова, С.Максименка, Л.Матяш-Заяц, Н.Обозова, О.Поддякова, Н.Чепелевої та ін., однак питання щодо особливостей міжособистісної взаємодії суб'єктів навчання потребує подальших досліджень. Так, соціальна психологія позиціонує поняттєву структуру «міжособистісна взаємодія» у глибокому сенсі, як момент соціальної діяльності, і безпосередньо як процес діяльності при спілкуванні між учасниками.

«У широкому розумінні спілкування – це та сторона людської діяльності, що вказує на зв'язок, взаємодію та взаємовплив людей у процесі матеріального та духовного виробництва, спосіб реалізації соціальних відносин, що здійснюється через безпосередні чи опосередковані контакти, в які особистості та групи вступають у процесі їхньої соціальної життєдіяльності. Саме через спілкування люди та групи вступають у матеріальні, політичні, релігійні та інші відносини один з одним» [16].

У словнику психологічних термінів за редакцією Н.А. Побірченко спілкування – подано як зв'язок між людьми, який процесуально слугує розвитку психічного контакту і має на меті обмін інформацією, переживаннями тощо. Зокрема, за змістом спілкування можна розглядати як:

- матеріальним;
- мотиваційним;
- діяльнісним.

До основних функцій відносимо:

а) Афективно-комунікативна. У процесі спілкування відбувається контакт з емоційною площиною. Через збудження певних емоцій відбувається зміна емоційних станів у співбесідників.

б) Регулятивно-комунікативна. Спілкування визначає спільну мету та діяльність. Відбувається взаємне внесення поправок та розробки спільного плану дій для досягнення спільної мети та виконання спільної діяльності.

в) Інформаційно-комунікативна. Функція безпосереднього обміну інформацією.

г) Спонукальна. Вмотивування співбесідника на здійснення спільної діяльності.

У зв'язку з постійним науковим розвитком поняття «спілкування» зустрічається у синонімічному комплексі з поняттям «комунікація». Проте, на думку Н.А. Побірченко комунікація все ж є духовно-психологічною обумовленістю людського спілкування, що обумовлюється природою та формою психологічного контакту.

Важливою у нашому дослідженні є також психологічна категорія взаємодії та її поняттєва конструкція. Розглядаючи взаємодію як психологічну категорію, Л. Е. Орбан-Лембрик [34, с.63] констатує, що особливістю соціальних відносин є міжособистісний соціально-психологічний аспект. Міжособистісні відносини визначають тип взаємодії (суперництво, співробітництво), ступінь його вираження (більш або менш успішне, ефективне співробітництво). Новий тлумачний словник української мови (укладачі В.Яременко, О.Сліпушко) розтлумачує слово “взаємодія” як взаємний зв'язок між предметами у дії, а також як погоджену дію між ким-небудь [32].

Таким чином, спільна діяльність та активність усіх сторін, що беруть участь у спілкуванні породжують процес взаємодії. У психології він обумовлюється впливом один на одного. Внаслідок чого між ними виникають спільні переживання, діяльність, взаємозв'язки. Процес взаємодії є компонентом урегулювання моментів поведінки у соціумі. До таких взаємодій можна віднести: обмін думками та ідеями,

окреслення спільних потреб та намірів, урахування емоційних особливостей.

За однією з позицій науковців стверджується, що комунікативний процес на основі спільної діяльності припускає обмін знаннями, ідеями з приводу цієї діяльності. Г.М. Андреева інтерпретує взаємодію як організацію спільної діяльності. У такому випадку, сутність взаємодії виключає її відрив від комунікації, і водночас виключає їхнє ототожнення. Варто зазначити, що дослідник Є. Руденський поняття “взаємодія” відслідковував через упевнені дії, що направлені на певну реакцію співбесідника та мають наслідки на саму реакцію для того, хто впливає .

Більш точніше визначення цього поняття на нашу думку у В.Тихоновича. Вчений звертає нашу увагу на особливості та тематичну складову відносин між учасниками процесу взаємодії, що різняться видовою направленістю. Вони мають також різні за рівнем та значенням.

Сама ж комплексна система взаємодії вміщує:

- а) самих суб'єктів взаємодії,
- б) взаємний зв'язок між ними,
- в) взаємна діяльність один на одного,
- г) взаємні модифікації, що відбуваються у самих учасників

спілкування.

При цьому процес «взаємодії» утворюються поєднанням дій, що мають наступні особливості, складається з дій, які за Є.Руденським «визначають:

- 1) діючий суб'єкт;
- 2) об'єкт дії чи суб'єкт, на який спрямовано вплив;
- 3) метод дії чи спосіб використання засобів впливу;
- 4) реакцію індивіда, на якого впливають, чи результат дії»

[47].

Згідно цього, у словнику за редакцією А.Петровського термін «міжособистісна взаємодія» розглядається, у вузькому змісті, як система взаємообумовлених індивідуальних дій, пов'язаних циклічною причинною залежністю, при якій поведінка кожного з учасників є одночасно і стимулом, і реакцією на поведінку решти» [40, с.52].

Міжособистісні відносини виокремлюють певні тип взаємодії і ступені їх вираження. Вони мають досить альтернативний характер (суперництво або співробітництво, більш або менш успішне, ефективне співробітництво). Цілком прийнятною є модель умов життєдіяльності людини та чинників, що чинять вплив, емоційна забарвленість. Людину із суспільством пов'язує розгалужена система зв'язків. Вартим уваги окрім суб'єктної складової є також і механізм свідомого регулювання взаємин між суб'єктами через призму предметної варіативності.

За однією з позицій науковців стверджується, що міжособистісна взаємодія має властивості:

- предметність;
- наукове пояснення;
- багатозначність;
- умовність випадку застосування.

За В.Тихоновичем «взаємодія базується на взаємних очікуваннях людей, тобто на прогнозуванні відповідної поведінки, зокрема відносини соціальної солідарності, які можуть окреслюватися у вигляді форм емоційно-чуттєвих, духовних та власне поведінкових, а також за умови вищих проявів – соціальної згуртованості, що передбачає усвідомлення групових цілей та дій, орієнтованих на їх досягнення» [13 с. 25].

Дослідник В. Соловієнко, зазначає про залежність результативності цього процесу та психологічного аспекту, який проявляється через:

- оцінку відношень між учасниками процесу;
- фізична та моральна готовність до взаємодії;
- аспект індивідуальних психологічних характеристик особин, що є безпосередніми учасниками [36, с.64].

Так, науковці мають декілька поглядів на міжособистісну взаємодію, як:

а) безпосередні зв'язки й відносини, що складаються в реальному житті між живими індивідами, які мислять і відчують; [7, с.195.].

б) специфічний вид ставлення людини до людини, який надає можливість «безпосереднього чи опосередкованого технічними засобами; одночасного чи з проявом через певний проміжок часу особистісного ставлення у відповідь» [18, с.37.];

в) психологічні стосунки, що ґрунтуються на взаємній готовності суб'єктів до певного типу неформальної взаємодії й спілкування, «супроводжуються почуттям симпатії – антипатії та можуть бути оцінними й дієвими, тобто реалізуватися у взаємодії» [29, с.71—72.].

Г. Андреева наголошує на тому, що міжособистісні та суспільні стосунки не тотожні. Природа перших розвивається в суспільних відносинах, в цьому їх особливість. [1, с. 72].

З цієї наукової точки зору нам стає зрозумілим, що сама природа міжособистісних взаємодій має суттєву різницю у порівнянні з природою суспільних зв'язків. Сама емоційна складова поєднує у собі афекти, відчуття, емоційну парадигму, а соціальна психологія акцентується саме на безмежжі вибору цих відчуттів. Тоді Г. Андреева пропонує розподілити їх у дві великі групи:

- 1) кон'юнктивні;
- 2) диз'юнктивні відчуття.

До перших вона відносить відчуття, що відповідають безпосередньо за близькість та єдність людей, а до других – за роз'єднання людей. Перші, характерні позитивними намірами та налаштовують на майбутню взаємодію. Тоді як другі прямо протилежні. Вони стимулюють або повну відсутність або завершення розпочатої взаємодії. У такому випадку між учасниками виникає ряд негативних відчуттів, що не викликають потягу до подальшої взаємодії.

Оскільки взаємодія відбувається не лише на тлі емоційної парадигми, соціальна психологія скерована на можливість паралельного аналізу міжособистісних і суспільних стосунків також. У нашому дослідженні вони мають важливе значення і реалізуються за рахунок спілкування, зокрема військовослужбовців.

На думку О.Леонтьєва, відношення до навколишнього світу завжди можна трактувати її відношенням до людей та суспільства. Тобто реальне спілкування містить левову частку суспільних стосунків, а не лише міжособистісні стосунки особистостей. [27, с. 289.]

Через призму концепції В. Мясіщева, розглядаючи міжособистісні відносини як видове поняття стосовно родового «психологічні відносини», М. Обозов акцентує увагу на їх суб'єктно-суб'єктних зв'язках, [33, с. 7.]

Тобто ті, що знаходяться у постійних змінах, а головне – взаємні. Тому міжособистісні взаємодії мають можливість реалізації у взаємодії двох точкових позицій. Зокрема М.Обозов структурує таку ієрархічну «систему міжособистісних стосунків:

- відносини знайомства;
- приятелювання;
- товариські;
- дружні;
- любовні відносини;
- подружні;

– родинні відносини» [33 , с. 7.].

Самі ж стосунки ми можемо розподілити на конструктивні й деструктивні. При цьому важливо враховувати рівень взаємодопомоги й взаєморозуміння в кожній конкретній групі. Оскільки головою особливістю систематизації видів міжособистісної взаємодії ми розглядаємо міру та глибину залучення у них самої особистості.

Від початку і до кінця людська особистість знаходиться у постійній взаємодії, що дозволяє сам динамічний процес розвитку. Вивченню даного аспекту присвячено багато наукових досліджень. Наприклад, за А. Маслоу, а саме теорією самоактуалізацією, всі люди, що підпадають під дану категорію, особливі за наступними показниками:

- а) повага;
- б) доброзичливість;
- в) зацікавленість;
- г) саморозвиток тощо.

З точки зору психології позитивними є ті міжособистісні стосунки, які характерні:

- викликають відчуття безпеки;
- почуття єдиної мети;
- повага всіх учасників;
- самоактуалізація.

Саме задоволення базових потреб сприяє особистісному зростанню, при цьому спираючись на досвід переважно інших людей.

Самі ж дослідники, Л.В.Долинська, Т.В.Дуткевич та ін. [9, 10] розрізняють два основних типи міжособистісної взаємодії, а саме:

- співпрацю (кооперацію)
- суперництво (конкуренцію).

Так, Т. Усатюк відзначає, що, аналізуючи суб'єктивні та об'єктивні властивості, цей процес між людьми має імовірність бути

протилежним. Тут вагомим є бажання учасників взаємодіяти, адаптація до особливостей цього процесу або навпаки невміння пристосуватися через певні точки спротиву. Звідси йде мова про градацію процесу від вдалої до невдалої, а поєднання можливостей учасників процесу свідчить про координацію взаємодії.

Таким чином нам стає зрозуміло, що об'єднання зусиль та сумісна робота мають соціальний характер. Для нього є прийнятним координована взаємодія заради досягнення сумісної цілі. Це збільшує результативність процесу. З іншого боку, імовірність конкурентності – має протилежний ефект.

Тому, що цей соціальний процес ототожнюється з моментом, коли кожна зі сторін прагне досягти поставлених цілей, користуючись можливостями, які потрібні для реалізації власних інтересів, або зіткнення протилежних інтересів учасників.

Хоча й очевидна шкода останнього, припинення існування цього процесу унеможливлене і оточує кожного з нас у буденному житті: у сфері політичної діяльності, учбовому процесі або ж кар'єрному розвитку.

Оскільки міжособистісна взаємодія є формою спілкування, то для неї притаманні певні ознаки, а саме:

1) предметність (відображає наявність зовнішньої стосовно взаємодіючих осіб мети (об'єкта), досягнення якої передбачає необхідність поєднання зусиль);

2) експлікованість (доступність для стороннього спостереження та реєстрації);

3) ситуативність (нестабільність процесу, що формується за рахунок різноманітності параметрів: тривалості, інтенсивності, норм і правил інтеракції);

4) рефлексивна багатозначність (можливість для міжособистісної взаємодії бути виявом усвідомлених суб'єктивних

намірів і неусвідомлених чи частково усвідомлених унаслідок спільної участі в складних видах колективної діяльності)».

1.2 Військовослужбовець, як професійна діяльність.

Психологічні особливості військовослужбовців

Професійна діяльність військовослужбовця характерна особливістю прийняття доленосних рішень як у мирний час, так і в екстремальних умовах. На сьогодні для України дуже важливо створити і розвинути гідний професійний державний орган захисту. Адже військовослужбовець – це не лише професія, а й справа, що потребує певних навичок, умінь, моральних та фізичних аспектів розвитку.

Військова справа має широкий спектр законодавчої, нормативної бази, інструкції тощо. На психологічну сферу впливають фактори:

- бойова підготовка;
- професійний;
- технічні;
- робота з особовим складом тощо.

Таким чином, важливо окреслити і цінність моральної та юридичної відповідальності, що впливає на професійну специфіку та морально-психологічну структуру особистостей військовослужбовців.

У звичайних мирних умовах здавалося б ця професійна діяльність є досить посередньою, у плані особливих факторів та умов виконання службових обов'язків. Проте на справді військовослужбовці у мирних умовах відмовляються від певних канонів поведінки та діяльності, обмежуючи себе для усвідомлення своєї волі та бажань, концепту єдиноначальності, самоконтролю та підпорядкування, що скероване статутом та іншими нормативними документами.

Виконання службових обов'язків за мирних обставин також передбачає дотримання ряду інструкційних завдань:

- захисних;

- охоронних;
- підтримки режимних об'єктів.

До професійних ознак військовослужбовців слід додати:

- наявність колективу;
- робота в екстремальних умовах;
- регламентованість нормативною базою;
- соціальна обумовленість;
- професійна діяльність у різних системах професійних

відносин;

- відданість Українському народові, державним політичним пріоритетам;

- безумовна хоробрість та сумлінність;
- постійних розвиток військової галузі;
- повага до традицій та дисциплінованість;
- життєдіяльність керована Статутом.

А.М. Желого дослідив професійні якості військовослужбовців. Науковець зазначив, що людям з цієї сфери діяльності вдається правильно обирати модель соціальної поведінки в залежності від індивідуальних параметрів особистостей та їх психологічно-морального здоров'я. Вони для вирішення однієї проблеми швидко здатні підготувати декілька альтернативних стратегій вирішення та розвитку подій. [3].

Зокрема Н.С. Кучеренко окреслила індивідуально-психологічні особливості військовослужбовців. До них вона віднесла:

- мотивацію;
- здатність до професійного мислення;
- емоційна витривалість;
- здатність до характерної соціальної взаємодії. [23].

До головних компетентностей професійної особистості слід віднести комплексне володіння рядом фізичної, вогневої, правової та стройової підготовки, що зазнають постійного розвитку від підготовки та навчання у військових навчальних закладах до можливостей підвищення кваліфікаційного рівня у програмах обміну з країнами НАТО. Зокрема, це дає змогу особистості пізнати військовий колектив, не тільки як поле професійної діяльності, але й як соціально важливе середовище взаємодії.

У військовому колективі кожен є як об'єктом, так і суб'єктом соціально-психологічного впливу, перебуваючи у спілкуванні та взаємодії з іншими колегами значний час. Діяльність військового колективу пов'язана з спілкуванням та взаємодією між його членами.

Досвід АТО та ООС дав змогу оцінити на скільки в умовах сучасних військових дій є ефективним використання особового складу, а саме правильна психологічна їх добірка та підготовка. Достатня приділена увага можливостям протидії стресовим умовам, швидкість психіки до відновлення після бойового середовища. Зарубіжні та вітчизняні наукові кола стверджують у своїх дослідженнях, що гідне проведене психологічне дослідження та оцінювання особового складу, підтримка та впевненість у авторитетності керуючого складу, їх міжособистісної взаємодії підвищують вірогідність виконання бойового завдання та знижують рівень психологічної травматизації.

Наукові дослідження багатьох психологічних аспектів різних видів діяльності (Г.В.Ложкін, М.В.Макаренко, В.І.Осьодло, О.В.Тімченко, та ін.). Таких як, дослідження щодо організації психологічного забезпечення професійної діяльності (В.О.Бодров, М.С.Корольчук, С.І.Миронець та ін.); оптимізації соціально-психологічних умов (В.М.Невмержицький, Р.А.Калениченко, В.О.Лефтеров, О.П.Макаревич, ін.). Є також низка досліджень психологічних детермінант професійної підготовки (Г.С.Гребенюк, Л.Ф.Желєзняк, В.В.Стасюк,).

На разі, соціально-психологічні аспекти виділяють закономірності людської поведінки та діяльності, пов'язані зі спілкуванням і взаємодією, як ті, що впливають на військовий колектив та окремих особистостей саме через спілкування та взаємодії.

Соціально-психологічний супровід військовослужбовців завжди відігравав значну роль у кадровій роботі даної структури. Внутрішньо-комунікаційна робота у підрозділах слугує складовою морально-патріотичного, морально-психологічного та інформаційного характеру. За державними нормативними документами з 2015 року це відбувається на засадах програм налагодження внутрішньої співпраці та комунікації на рівні особового складу ЗСУ.

Так, були організовані високомобільні групи внутрішніх комунікацій. Вони були розроблені на програмах співпраці не тільки психологів, а й військових та військових капеланів. Їх робота відбувається на всіх етапах військової служби: під час виконання бойових завдань, на місцях постійної дислокації та в навчальних пунктах.

Таким чином, сам процес налагодження комунікації відбувається в декілька етапів з участю декількох груп:

а. Група «Альфа».

Склад: інспектор, військовий психолог, військовий капелан та представник особового офіцерського складу, що відповідає за ідеологічний аспект інформативності особового складу.

б. Група «Бета»

Склад: представник особового офіцерського складу, що відповідає за ідеологічний аспект інформативності особового складу та представники культ-масового та поза робочого підрозділу, що відповідають за організацію позаслужбових заходів.

в. Група «Гама»

Склад: інструктори військово-технічної підготовки особового складу, медпрацівники з тактичної медицини.

г. Група «Омега»

Склад: штабна структура, що відповідає за координацію різних підрозділів та зв'язок особового складу з офіцерським керівним складом.

Тільки за участі всіх груп комунікації досягається позитивна міжособистісна взаємодія всіх структурних частин військових підрозділів.

Сама специфіка військової служби, імовірність роботи у польовому середовищі, екстремальні умови служби та жорсткі й суворі норми до виконання службових обов'язків до людини, що виконує захист рідної держави проектує певні психологічні особливості характеру. Більш вдало ми окреслимо їх у понятті «акцентуації рис характеру».

У словнику психологічних термінів за редакцією Н.А.Побірченко подано поняття «акцентуація» розроблене К.Леонгардом. Тому, акцентуація, на їх думку це особливі надмірні прояви певних рис характеру таким чином, що їх можна відслідковувати в поведінці людини. Так, певна риса превілює над іншими. Це дає імовірність досягати успіху або навпаки. Може відбуватися зміна акцентуацій, за рахунок впливу оточення, виховання, сімейних цінностей, професійної діяльності тощо. Тож за певних умов вона може бути явною (очевидною) або прихованою. Перша є пограничним значенням норми та за характером – постійна. Друга може не виявити проявів акцентуації зовсім, але за специфічних умов та ситуацій можуть активно проявитися.

Зокрема, за певних умов ми вбачаємо людей з акцентуацією з негативної точки зору, тоді як за інших обставин вони могли б здивувати нас своєю незвичайністю, а точніше геніальністю. Саме тому існує ряд

психокорекційних програм, індивідуальні консультації, власні підходи у вихованні, навчанні, розвитку, професійній діяльності.

До рівня захворювання це поняття вчені не відносять. Вони схиляються до думки, що скоріше норма, ніж навпаки.

Тоді ми вбачаємо в «акцентуації рис характеру» надлишку вираженість певних рис характеру, що вбачається у поведінці та діяльності самої особистості. Ця вираженість є в двох варіантах, а саме явна та прихована. Звідси явна є такою, що має постійність прояву та свідчить про деяку крайність норми. Натомість прихована вирізняється непостійними проявами, за певного типу характеру. У варіанті слабкому або відсутності прояву цілком. Можуть виражатися за певної ситуації.

Таким чином, дане розглянуте нами поняття, є досить важливим моментом у психічному здоров'ї військовослужбовців тому, що має місце зниження адаптивності і продуктивності професійної діяльності, набуття шкідливих звичок, імовірні нервові зриви. Тож важливо розуміти на скільки професійна діяльність відображається на особистості військовослужбовців. У сучасній науці поняття «особистість» має декілька трактувань, про те ми оберемо таке, що особистість є соціальним об'єктом у залученні до суспільних відносин з певним впливом на їх розвиток, а також індивідуальною суспільною роллю.

Для особистості є типовим індивідуальність та особливе поєднання психологічних характеристик особистості. Наприклад, система почуттів та мотивів, концепт власних психічних процесів, характер, темперамент тощо.

Важливо підкреслити той факт, що на особистісний розвиток безпосередньо впливає й соціальне оточення таким чином, що одні особистісні якості людини посилюються, а інші знижують свою виразність.

Характер людини формується протягом життя і його корекція відбувається зі змінами думок, почуттів та певних ситуативних умов. Велике значення несе й оточення, що впливає на формування світогляду особистості.

Військовий характер обумовлений, перш за все, складністю самих вимог до комплексу психологічних особливостей потенційного військовослужбовця та їх деякою суперечністю. По-перше, постає вимога жорсткості, волевиявлення та твердості прийняття рішень, не рідко в умовах суто екстремальних. По-друге, потрібна глибока моральна та емоційна культура військовослужбовця. Такі як повага та любов до рідної країни, братерство, відважність та інші. Все це зумовлюють особливі умови професійної діяльності та вимагають стресостійкості.

Наукове товариство, а саме О. Г. Караяні та І. В. Сиром'ятников, зазначили концепт психологічного ресурсу, що скерований на пошук деяких морально прийнятих обставин для покращення психологічних можливостей військовослужбовців за для ефективності професійної діяльності.

Сам момент призову та проходження військової служби, нові умови життєдіяльності виражаються у психоемоційних змінах особистості. Переважна більшість може відчувати високий рівень емоційної напруги, тривожність, завмирання або ж дискомфорт. У свою чергу це може призвести до зниження працездатності військового, а наявність акцентуації характеру може завдати більш руйнівної сили. Наприклад, нестійкість емоційна або нервова, зрив регуляторних механізмів, дезадаптивні аспекти поведінки тощо. Найбільш потерпаючими є особи з астенічними і сенситивним рисами характеру. Для них та некоммунікбельних особистостей присутні у військовій службі бойових стресових факторів є найбільш уразливим. За даними наукового дослідження Е.М.Матейко «переважання гіпертимного типу

акцентуації характеру, що характеризується товариськістю, оптимізмом, надмірною самостійністю, сміливістю, схильністю до ризику, відсутністю сором'язливості та боязкості, є притаманним саме для захисників» [12].

Отже, особистісні характеристики військовослужбовців є тим особливим складовим для прояву справжнього професіоналізму та ефективності під час виконання службових обов'язків. Недостатньо окреслені соціально-психологічні та фізично-психічні аспекти можуть призвести до психотравматизації та стати причиною не виконання бойового завдання. Так, через вплив дій у екстремальних обставинах відбувається зміна ціннісного бачення, темпераменту, характеру, особливостей взаємодії у соціумі, змінюючи при цьому особистісний аспект та набуття психологічних особливостей військовослужбовців.

В сучасних умовах істотно підвищилися вимоги до особистісно-професійних якостей військовослужбовців. Ефективне виконання бойових завдань визначається не тільки інтелектуальними та фізичними можливостями людини, а й здатністю її виявляти відповідальність, самостійність, емоційно-вольову стійкість, гнучкість, уміння приймати рішення та бажання продуктивно взаємодіяти з іншими членами військового колективу в умовах постійно зростаючого психічного напруження і втоми. Високі вимоги до професійних і психофізіологічних якостей військовослужбовців підтверджує бойовий досвід, якого набув особовий склад Збройних Сил України за роки війни на сході України.

Соціально-психологічні технології спираються, передусім, на закономірності людської поведінки та діяльності, пов'язані зі спілкуванням і взаємодією. Здійснюючи управління військовим колективом, військові керівники-лідери також впливають на окремих військовослужбовців та увесь колектив, використовуючи різноманітні засоби і прийоми спілкування та взаємодії.

1.3 Міжособистісні стосунки військовослужбовців

На основі аналізу праць цих дослідників, ми дійшли висновку, що міжособистісні стосунки військовослужбовців є сукупністю об'єктивних зв'язків та взаємодій осіб, які проходять військову службу, що виявляються в характері і способах їх взаємних впливів у ході спільної діяльності та спілкування. «Проблемна міжособистісна взаємодія», як поняття розглядається нашим дослідженням, як певна сукупність негативних дій між особами військового колективу і може набувати практичного вигляду у : підозрі, недовірі, протиріччі думок, міжособистісних конфліктах з застосуванням фізичної сили, вербальної агресії.

Будь-який військовий колектив характеризується певними особливостями: перш за все, це стосується віку (як правило, більшість військовослужбовців є ровесниками), а також статі – більшість членів військових колективів – це чоловіки, причому молодого віку [1; 2].

У цьому віці для військовослужбовця, з одного боку, є характерним гостре емоційне сприйняття своїх особистісних невдач, проблем, а з іншого, в них часто не вистачає життєвого досвіду для найбільш оптимальної їх оцінки і вирішення, що накладає певний відбиток на характер перебігу міжособистісних стосунків . Звісно, що такі особливості військового підрозділу є благодатним підґрунтям для виникнення різних негативних соціально-психологічних процесів, в тому числі й психологічного цькування деяких членів підрозділу.

Зазначимо, що, коли йдеться про особливі умови діяльності, до яких належить військова діяльність, то проблеми у міжособистісній взаємодії особового складу посилюють загрозу не тільки для виконання відповідальних службових та бойових завдань, а й для життя та здоров'я людей. Враховуючи те, що військові підрозділи повинні виконувати важливі завдання щодо захисту Батьківщини, проблема міжособистісних

стосунків військовослужбовців потребує всебічного вивчення та вирішення.

Характерною особливістю військової частини є чітка ієрархічна структура, що жорстко детермінує міжособистісну взаємодію військовослужбовців. Згідно статуту внутрішньої служби ЗС України за своїм службовим становищем і військовим званням військовослужбовці можуть бути начальниками або підлеглими стосовно інших військовослужбовців. З цього можна визначити перші дві ознаки, які суттєво впливають на міжособистісну взаємодію військовослужбовців, а саме «службове становище» і «військове звання». Цьому значною мірою сприяє те, що службові (офіційні) стосунки військовослужбовців закріплюються функціональними обов'язками, які закладені у військових статутах і службових інструкціях.

Виявлено, що «проблемна міжособистісна взаємодія» є сукупністю негативних зв'язків і дій між людьми, що можуть виявлятися у: підозрі, недовірі, протиріччі думок, інтризі, дискримінації, міжособистісних конфліктах, вербальній та невербальній агресії.

Дослідник О. Адамчук, що безпосередньо займався вивченням психологічних процесів у військових колективах, вважає процес міжособистісної взаємодії військовослужбовців багатокомпонентним. До нього слід відносити:

- фізичний контакт осіб;
- знаходження в одному просторі;
- групова чи масова взаємодія;
- духовність;
- невербальний обмін інформацією.

Тому сама система взаємодії на його думку містить:

- суб'єктів;
- взаємний зв'язок;
- вплив цих суб'єктів;

- зміни характерні для учасників та їх спілкування.

Існує й інша думка на склад взаємодії. Так за Г. Ложкіним:

- суб'єкт
- об'єкт дії
- методи чи засоби впливу, вплив між ними
- реакція на цей вплив.

Слід зазначити також, що Г. Ложкін зазначав, що для процесу є ряд основних ознак:

- інформативність
- сукупність діяльності
- взаємовплив
- взаєморозуміння.

Натомість як вид діалектичного процесу відбувається поєднання тенденцій: співпраця інтеграції і боротьба та диференціація. Тому є очевидним момент нездатності до адаптації серед колективів військових суто негативну тенденцію боротьби та диференціації. Умови цілковитого спокою, тобто ситуаціях далеких від роботи у польових умовах, проявляється у взаємодії особового складу певна стереотипність, таким чином, зменшується період сприйняття та реакції. Тому для людей цього професійного напрямлення важливим залишається й на далі елемент адаптації. Зокрема якщо їх професійна діяльність пов'язана з підвищеним ризиком, високим рівнем відповідальності та стресу.

Саме тому діяльність військовослужбовців корегується рядом нормативних документів, що створюють потрібні умови та мають алгоритм дії санкцій за умови відхилення від норми. Це момент службового устрою, а також ним керівний склад послуговується безпосередньо у виховних цілях.

Зазвичай це відображається на виконанні марудної роботи, що не приносить потрібного задоволення. Понад 80% часу на службі військовослужбовці перебувають у стані зовнішнього контролю та

підпорядкування. Їм потрібно швидко пристосовуватися, зокрема психологічно. Це потужне психоемоційне навантаження, що передбачає перебування доволі довго у стані адаптації.

Висновок до розділу

Отже, міжособистісні стосунки впливають на такі важливі характеристики групи, як:

- спрямованість (соціальна цінність її мети, методів діяльності, ціннісних орієнтацій і групових норм);
- організованість (реальна здатність групи до самоуправління);
- інтелектуальну комунікативність (характер міжособистісного сприйняття і налагодження взаєморозуміння);
- емоційну комунікативність (міжособистісні стосунки емоційного характеру, що свідчать про переважаючий настрій групи);
- вольову комунікативність (здатність групи протистояти труднощам і перешкодам, її стресостійкість, надійність в екстремальних умовах діяльності).

Дослідження свідчать, що міжособистісні стосунки людей тісно пов'язані з розвитком моральної самосвідомості як механізму саморегулювання поведінки у соціумі.

Самокритичне ставлення особистості до себе, її адекватне самоуявлення, як правило, зумовлюють адекватне, морально виправдане ставлення до інших. Особливий вплив на ставлення до інших людей має самооцінка особистості. Розглядаючи міжособистісну взаємодію у військових колективах, слід урахувати специфіку даних відомств.

Зазначимо, що професійна діяльність військовослужбовців відноситься до групи ризику і підвищеного рівня стресу, тому імовірність

виникнення різноманітного виду труднощів та проблем у міжособистісній взаємодії особового складу створює певні додаткові стресові загрози не тільки для виконання службових завдань, а й для оточення. Військові угруповання мають на меті виконувати захисну функцію та обороняти Україну від агресора. Звідси й потреба у більш детальному розгляді психологічних характеристик міжособистісної взаємодії військовослужбовців.

Міжособистісна взаємодія військового особового складу складається з:

- просторово часових взаємодій;
- спільна діяльність на рівні підрозділу або малої групи (взводу);
- обмін інформації на рівні невербального;
- морально-духовна взаємодія на рівні вербального;
- контакти різного фізичного характеру.

Негаразди, що виникають у міжособистісній взаємодії військовослужбовців є комплексним процесом, що складається з негативних моментів між особовим складом у різних площинах, від контакту військовий строкової служби та військовий строкової служби до підрозділ-офіцер. Вони можуть проявитися через спектр наступних ознак:

- інтриги та відсутність довіри у колективі;
- конфлікти та неповага, не дотримання субординації;
- протиріччя та неповага;
- агресія.

Зокрема важливим є й той факт, що у сучасний науковий літературний доробок майже не входять наукові матеріали, що засвідчують дослідження міжособистісної взаємодії військовослужбовців та сферу стосунків особового складу у підрозділах, військових частинах, під час виконання бойових завдань, дотримання виконання нормативних діяльностей таких, як несення служби в добовому наряді, під час

проведення кваліфікаційних навчань та організації проведення позаслужбового часу.

Саме тому на сьогоднішній день у сучасній психології консультування не достатньо розробок для створення програм та методик діагностики або ж попередження проблемних ситуацій викликаних міжособистісною взаємодією. Зокрема офіцерський та керівний склад обмежений у інструментарії психологічної взаємодії на свій особовий склад також.

Проте, з моменту складної політичної та військової ситуації в Україні як іноземні дослідники-психологи почали ділитися своїми дослідженнями та програмами роботи з військовими, так і вітчизняні психологи надолужують те, що досі залишалося поза популярною сферою наукових психологічних досліджень.

РОЗДІЛ 2. Емпіричне дослідження психологічних особливостей міжособистісної взаємодії військовослужбовців.

Теоретичний аналіз літературних джерел з теми психологічних характеристик міжособистісної взаємодії у військовослужбовців дозволив з'ясувати рівень пізнання предмету дослідження. Це дало нам змогу визначитися з чіткою концепцією дослідження.

По-перше, слід окреслити організацію нашого наукового дослідження та застосованих нами методів. Використовуючи рекомендації вітчизняних та зарубіжних дослідників, робота мала проводитися нами у декілька етапів.

Перший етап характерний обранням теми та підбором літературних джерел, вивченням наукових доробків з теми. На цьому етапі було заплановано здійснити такі дії:

- окреслити та узагальнити тематику та мету нашого наукового дослідження, окреслити предмет та об'єкт;
- провести визначення поняття «міжособистісної взаємодії» та характерних супутніх понять, що дали змогу більш глибоко осягнути об'єкт дослідження;
- були окреслені планові дії дослідження як теоретичні, так й емпіричні.

Другий етап містив у собі чітке теоретичне дослідження та розкриття теми психологічних характеристик міжособистісної взаємодії військовослужбовців. На цьому етапі ми здійснили вибір методів дослідження наукових джерел для більш глибокого розуміння та виокремлення саме психологічних особливостей міжособистісної взаємодії. Саме вирішення поставлених завдань та перевірка нашої гіпотези спонукало скористатись методами: аналізу, порівняння,

співставлення, узагальнення та систематизації матеріалів. Таким чином, етап відзначається високою теоретичною зацікавленістю.

Третій етап – це експериментальне дослідження. Було заплановано:

- вибір та розробка плану взаємодії з предметом дослідження;
- підбор методик тощо.

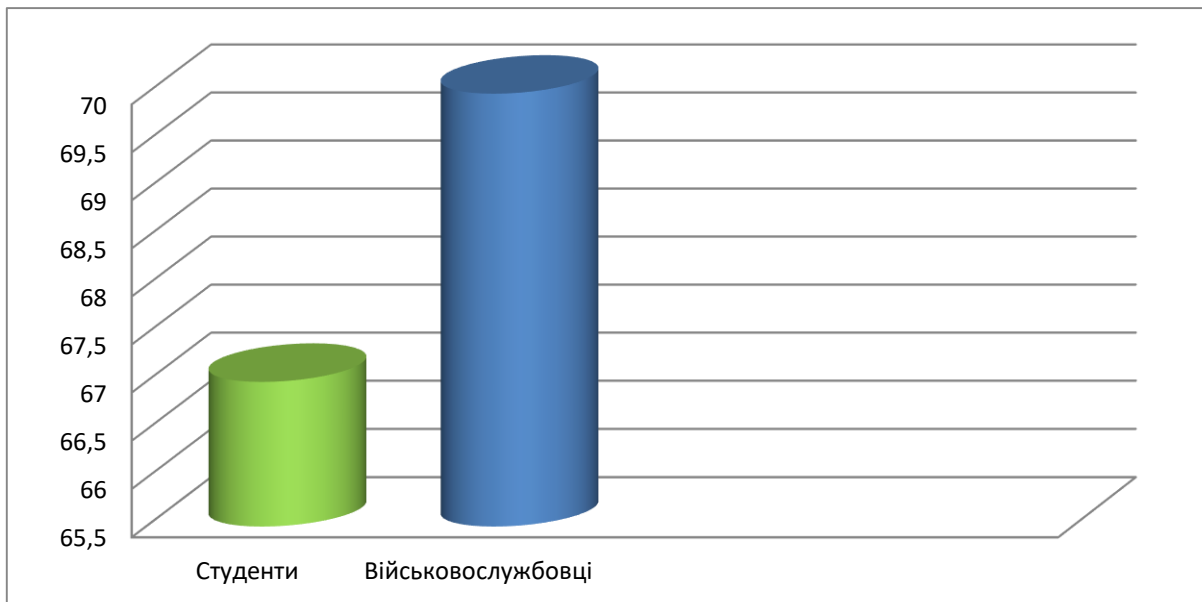
Четвертий етап вміщує аналіз результатів обраних методик, їх інтерпретацію та підготовку презентації теоретичного і експериментального вивчення.

Серед методик ми обрали тест життестійкості (бланк скринінгової версії Осіна), шкала загальної самооефективності, методика на визначення смисложиттєвих орієнтацій, методика рівня суб'єктивного контролю, опитувальник рефлексивності Карпова, опитувальник емоційної емпатії.

Отже, подібна система вивчення теоретичного та емпіричного пласту нашого наукового дослідження психологічних характеристик міжособистісної взаємодії військовослужбовців дає змогу цілісно та логічно підвести підсумки досліджень. Підібрана методологічна структура, що містить цілісні компоненти, дозволяє глибоко та більш конкретно розглядати психологічні особливості міжособистісної взаємодії.

2.1. Дослідження психологічних особливостей міжособистісної взаємодії військовослужбовців

Зумовлені метою, завданнями та аналізованим матеріалом обрані нами методики допомогли нам дослідити психологічні характеристики

міжособистісної взаємодії військовослужбовців. Емпіричне дослідження проводилося у декілька етапів протягом 2019 – 2020 рр.

Для більшої об'єктивності було створено дві групи. Було виявлено основні психологічні особливості на матеріалі опрацювання і порівняння групи «військовослужбовців» та контрольної групи «студентів».

Опитано нами було 82 респондентів з них 41 студент та 41 військовослужбовець. За результатами дослідження було виявлено психологічні характеристики міжособистісної взаємодії військовослужбовців.

Отже, на етапі підготовки наукового дослідження ми намагалися урахувати ряд факторів, що можуть безпосередньо вплинути на результат: наявність контрольної групи досліджуваних, кількість респондентів тощо.

Зокрема, використана нами «Методика діагностики інтерсуб'єктності» дала можливість визначити рівень реалізації ідеї самоактуалізації через призму міжособистісних відношень. Сама методика налічує 16 питань.

Так, у групи «студентів» середній показник 67, в той час як у «військовослужбовців» 70, що дещо перевищує.

Тож, можна впевнено стверджувати, що військовослужбовці більш підвладні впливам цих станів. Завдяки специфіці їх роботи, протягом

виконання службових обов'язків вони зазнають більшого психологічного навантаження.

Тест життєстійкості (бланк скринінгової версії Осіна) показав, що життєстійкість розглядатиметься як елемент суб'єктності людини, уміння в справлятися в різних ситуаціях, поєднана з інтрасуб'єктною взаємодією. ест є адаптацією опитувальника С. Мадді Hardiness Survey. Загалом у тесті відбувається розподіл на субшкали:

1. залученість;
2. контроль;
3. прийняття ризику.

За першою субшкалою – залученість свідчить про натхненність своєю професійною діяльністю у військовослужбовців та учбовим процесом у контрольній групі «студенти». У останніх середній показник залученості дорівнює 7,29, а показник військовослужбовців відповідає 9. Таким чином, залученість групи «військовослужбовці» перевищує показники контрольної групи «студенти» на 23,4%. Можемо стверджувати, що задоволеність професійною діяльністю та життєвий рівень осмисленості у військових вища ніж у студентів.

Наступна субшкала методики (за версією Осіна) – контроль. Ця субшкала спрямована на визначення сомоефективності, низького рівня негативних настроїв та толерантністю до невизначеності. У студентів середній показник залученості дорівнює 7,46, тоді як у військових – 8,41. Таким чином, у середньому показник військовослужбовців у відсотковому співвідношенні перевищує на 12,7%.

За субшкалою прийняття ризику контрольна група «студенти» має середнє значення 6,75, а група «військовослужбовці» - 8, що перевищує результат попередньої групи. У відсотковому співвідношенні прийняття ризику військових перевищує студентське на 18,5%.

Загалом тест життєстійкості (бланк скринінгової версії Осіна) має нормативні значення:

Показники життєстійкості у військовослужбовців

- 10 і менше – низьке;
- 11-16 – середнє;
- 17 і більше – високе.

Зокрема, з опитаних 41-го чоловіка з контрольної

групи «студенти» 10 і менше відповіли 2 людини, 11-16, що позначає середнє значення життєстійкості обрали 10 опитаних, а більше 17 – 29 студентів. Таким чином, у відсотковому співвідношенні низький рівень життєстійкості у 4,87% студентів, середній рівень у 24,4% респондентів, а високий рівень у 70,73% опитаних. Звідси, ми можемо стверджувати, що в цілому опитані студенти мають високий рівень життєстійкості та готові прийняти відповідні рішення у складних ситуаціях.

У свою чергу, група «військовослужбовців» налічувала також 41-го респондента. З них 10 і менше не відповів жоден з опитаних, 11-16, що позначає середнє значення життєстійкості обрали 2 людини, а більше 17 – 39 студентів. Таким чином, у відсотковому співвідношенні низький рівень життєстійкості у 0% студентів, середній рівень у 4,87% респондентів, а

високий рівень у 95,13% опитаних. Звідси, можемо зробити висновок, що високий рівень життєстійкості є дуже характерним для психології міжособистісної взаємодії військовослужбовців.

Тож показник життєстійкості у середньому у

Показники життєстійкості у студентів

військовослужбовців 25,4, а у контрольної групи «студенти» 21,5. Тому у середньому показник військовослужбовців у відсотковому співвідношенні перевищує на 18%.

Отже, у методиці мова йде про суто особистісну особливість. Життестійкість є сукупністю контролю, обов'язків та вимог. Все це є своєрідною мотиваційною підтримкою для виходу зі стресової ситуації. Таким чином, люди з високим рівнем життестійкості мають високий рівень відповідальності та стійкості. Зокрема, велике значення мають внутрішні настанови. Вони підтримують активну життєву позицію. Так, військовим характерне вміння аналізувати різні обставини, навіть у випадку невдачі – сприймають за цінний досвід.

Також нами була використана шкала загальної самоефективності. Опитувальник містить 10 пунктів, і чотири рівні ствердження, що оцінюються від 1-4. Самоефективність тут досліджується як переконання особистості та її вміння і можливості створити власну діяльність, що допомагають досягнути поставлених цілей. Також прослідковується деякий симбіоз соціальних, поведінкових, когнітивних елементів, що допомагають обрати самий вигідний хід розвитку подій у різноманітних ситуаціях. Результати ж інтерпретуються за такими показниками:

- висока самоефективність (36-40);
- вища за середню (30-35);
- середня (25-29);
- нижча за середню (20-24);
- низька (19 і менше).

Зокрема, з опитаних 41-го чоловіка з контрольної групи «студенти» високу самоефективність мають

. Таким чином, у відсотковому співвідношенні високий рівень самоефективності 12,19%, вища за середню – 48,78%, середня – 21,95%, нижча за середню самоефективність у 12,19%, а низька у 4,87%.

З цього можна зробити висновок, що для контрольної групи студентів характерна середня та вища за середню самоефективність. Такий показник у більшості, а саме 25 чоловік серед опитаних мають високий та вищий за середній результат методики, свідчить про здатність виконувати навчальний план та всі вимоги університетської навчальної програми, а також свідчить, що у подальшій професійній діяльності залишиться також достатньо високий рівень самоефективності. Також у достатньої кількості показник самоефективності на середньому рівні та нижча за середню – 9 з опитаних (21,95%) та 5 студентів (12,19%) відповідно. Тобто певні проблеми у навчальному процесі все ж існують. Цьому варто приділити увагу тому, що є імовірність виникнення певних складнощів у подальшій роботі поза межами університетського життя. У 2 респондентів низький рівень самоефективності, що є дезадаптивною ознакою.

	Контрольна група «студенти»		Група «військовослужбовці»	
	Кількість опитаних	Відсоток співвідношення	Кількість опитаних	Відсоток співвідношення
Висока самоефективність	5	12,19%	4	9,75%
Вища за середню	20	48,78%	25	60,97%
Середня	9	21,95%	6	14,63%
Нижча за середню	5	12,19%	6	14,63%
Низька	2	4,87%	0	0%

За умови однакової кількості опитуваних в обох групах, група «військовослужбовців» має у відсотковому співвідношенні високий рівень самоефективність 9,75%, вища за середню – 60,97%, середня – 14,63%, нижча за середню самоефективність у 14,63%, а низька у жодного з опитаних.

Для групи військових характерна середня та вища за середню самоефективність. У більшості (29 чоловік) високий та вищий за середній результат методики. Це характеризує опитаних як тих, що здатні виконувати свої безпосередні професійні обов'язки на високому рівні та в подальшому зберегти рівень своєї самоефективності.

Також у достатньої кількості показник самоефективності на середньому рівні та нижча за середню – 12 людей (по 6 опитаних - 14,63%) 29,26% відповідно. Таким чином, певні негаразди у виконанні своїх обов'язки все ж мають місце бути. Варто також відмітити, що жоден з групи опитаних немає низького рівня самоефективності. Звідси слід зробити висновок, що для людей цього професійного спрямування це не є характерним тому, що на сам перед специфіка роботи та високий рівень небезпеки виявляє певний стимул, або ж точніше створює відбірковий психологічний елемент для тих, хто хоче пов'язати своє життя з військовою справою.

Отже, самоефективність – це імовірність до самоорганізації та особистої діяльності, що має на меті досягнення певної цілі. Військовим характерна здатність виконувати свої безпосередні професійні обов'язки на високому рівні та в подальшому зберігати високий рівень своєї самоефективності. Їм властивий високий або середній рівень самооцінки. Знову ж вбачаємо високий рівень відповідальності. Тут вже відносно своїх професійних навичок та вмінь. Вони спрямовані більше на ситуацію успіху ніж на невдачу.

Наступна підібрана нами методика на визначення смисложиттєвих орієнтацій (СЖО) Д. Леонтьєва. Вона містить описи різноманітних

станів або переживань, ситуацій та дії в них. Всі вони обираються за семибальною шкалою від 3 до 3 (3210123) при цьому опитуваний обирає на скільки вони для нього характерні. Кожен з 20-ти пунктів містить два альтернативні варіанти. Після обробки та підрахунку балів ми визначили не лише загальний показник смисложиттєвості, але й 5-ть субшкал, що відповідають смисложиттєві орієнтації:

- життєві цілі;
- інтерес до життя або отримання задоволення від життєвого процесу;
- задоволення сомоорганізацією та результативність.

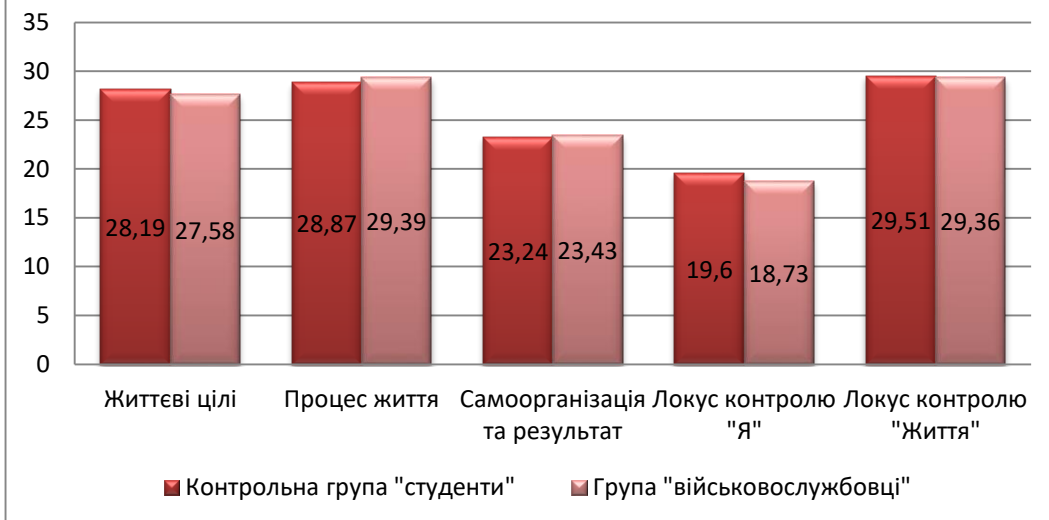
Зокрема методика характеризує й два елементи локусу контролю:

- локус контролю «Я»;
- локус контролю «життя».

Так, цілеспрямованість, наміри та осмислена перспективність на майбутнє можна оцінити за першою субшкалою. Друга субшкала показує рівень задоволеності життєвим процесом, наявність сенсу життя. «Результативність та самоорганізація» – субшкала, що відповідає за минуле та відношення до нього опитуваного, як він його оцінює, на скільки задоволений. Також два різні локуси контролю, де перший – окреслює уявлення про своє «Я», особистісні уявлення, а інший – у самостійному контролі над ситуацією, життєвим процесом. Таким чином, один відповідає за досягнення сенсу життєвого через правильні особистісні вибори та побудови цілей, а інший за переконання, що все залежить у житті від самої особистості.

У контрольній групі «студенти» та групі «військовослужбовці» результати методики відповідають наступному: середнє загальне значення першої групи 96,29, а іншої - 96,04 відповідно.

Середнє значення показників смыслжиттєвої орієнтації контрольної групи "студенти" та групи "військовослужбовці"

Отже, згідно методики життєвою осмысленістю можна вважати тільки у ту, коли мають місце задоволення життям, наявні цілі та чітко окреслені наміри, а також певні досягнення через власний вибір та впевненість у своїх силах. Три часові парадигми: минуле, теперішнє і майбутнє мають свої відповідники – досягнення результату, емоційне задоволення та чіткий вибір цілей відповідно. Тобто вибір зроблений сьогодні – окреслює наше майбутнє.

За методикою рівня суб'єктивного контролю, ми досліджували типи поведінки опитаних. Розглядаються нами екстернальний та інтернальний типи. За першим людина вважає, що все що з нею відбувається – це наслідки комплексу обставин, вплив оточуючих тощо. У іншому випадку особистість схильна вважати, що події її життя пов'язані суто з її особистими виборами та діями. У цій методиці слід зазначити і фактор локусу контролю за уявленням Дж. Ротера. Так, люди з екстернальним локусом схильні бути товариськими, постійно прагнуть спілкуватися, мають смиренний характер поведінки. З інтернальним локусом, у свою чергу, менш схильні до покори, активно протидіють

маніпуляціям. Для останніх надзвичайно важливі їх особистісні кордони і свобода дії та вибору. Вони більш ефективні в роботі залишаючись сам на сам. Екстернальність співзвужна з психологічними особливостями, що мають відношення до тривожності та депресії. Особи з цим типом поведінки керуються контролем ззовні.

Сам опитувальник складається з 44-х пунктів та має на меті оцінку відповідей за шестибальною шкалою від «+3» до «-3». Спочатку відбувається обробка балів, а після – інтерпретація за сімома субшкалами:

- загальної інтернальності (Із)
- інтернальності в галузі досягнень (Ід)
- інтернальності в галузі невдач (Ін)
- інтернальності у сімейних стосунках (Іс).
- інтернальності в галузі виробничих відносин (Ів)
- інтернальність у міжособистісній взаємодії (Ім)
- інтернальності стосовно здоров'я і хвороб (Іх).

Для чіткого аналізу отриманих балів та їх результатів переводимо у систему шкали стенів. Таким чином, ця методика розглядається за сімома субшкалами:

	Із	Ід	Ін	Іс	Ів	Ім	Іх
Контрольна група «студенти»	5	6	5	5	5	6	6
Група «військовослужбовці»	6	7	6	6	5	6	6

Тепер ми можемо якісно інтерпретувати результати за умови, що відхилення вправо у правий бік ($> 5,5$ стенів) характерне для інтернального типу, а в ліву ($< 5,5$ стенів) навпаки для екстернального типу.

Звідси, за субшкалою загальної інтернальності (Із) ми маємо для контрольної групи показник 5, а для військових – 6. Такий результат свідчить про екстернальність у студентів, та інтернальність у військовослужбовців.

Отже, для останніх характерний високий рівень суб'єктивного контролю. Вони покладаються на власні сили та чітко розуміють рівень своєї відповідальності за численні прийняті рішення. Саме тому військові більш стійкі особистості, впевнені та з більш осмисленою життєвою позицією. Група «студенти» за середнім показником мають екстернальну поведінку. У них більш слабка осмисленість життєва, здатні сподіватися на випадок та інших. Вони більш тривожні. Однак варто зазначити, що розбіжність між ними лише в один бал, а показник представлений, як середнє значення по групі.

За субшкалою інтернальності в галузі досягнень (Ід) у студентів показник 6, а у військових дещо вищий – 7. Таким чином, слід вважати, що даний результат інтерпретуємо як інтернальний тип у обох груп. Для цього типу характерний високий рівень контролю над емоційною площиною подій та має відчуття провини у випадку своєї особистої невдачі, а також звинувачує себе.

За субшкалою інтернальності в галузі невдач (Ін) для першої групи характерний показник – 5, а для другої – 6. Тобто студенти – екстернали, а військові – інтернали. Для перших характерно не визнавати особистої вини у випадку невдач, а звинувачувати інших або просто вважати збігом обставин. Для групи «військовослужбовців» навпаки. Вони мають

високий рівень суб'єктивного контролю відносно негативних емоцій, подій тощо.

За субшкалою інтернальності у сімейних стосунках (Ic) показник студентів – 5, що підтверджує екстернальний тип. Тобто особистість перекладає відповідальність в різних ситуаціях покладає на інших членів родини. У той час як військові – інтернальний тип (показник 6) беруть відповідальність на себе.

За субшкалою інтернальності в галузі виробничих відносин (Iv) обидва показники рівні 5-ти, що передбачає екстернальний тип для обох груп. Тобто опитані надають більше уваги зовнішнім обставинам.

Натомість, за інтернальністю у галузі міжособистісної взаємодії (Im) обидва показники рівні 6-ти – інтернальність. Для цього типу характерна відповідальність за міжособистісну взаємодію з людьми.

За шкалою інтернальності стосовно здоров'я і хвороб (Ix) обидва показники рівні 6-ти, що теж відповідає інтернальному типу поведінки, тобто відповідальність за стан свого здоров'я та імовірність хвороб опитані покладають на себе.

Отже, методика на визначення рівня суб'єктивного контролю насамперед дає змогу оцінити здатність до самоконтролю та усвідомлення рівня відповідальності. Таким чином можна визначити певні особливості поведінки, мотиви професійного розвитку. Досліджувана нами група військовослужбовців показала себе як інтернального типу поведінки особистості. Для опитуваних характерний високий рівень самоконтролю та відповідальності. Цей тип особистостей чітко розуміє хто несе відповідальність за все досягнення та невдачі. Опитані мають також високий рівень у власні сили, емоційно стабільні, схильні до лідерства та витривалі у складних ситуаціях, а на рівні міжособистісної взаємодії

розкриваються як компанійські люди та підходять до побудови формальних та неформальних зв'язків відповідально.

Наступною ми обрали опитувальник рефлексивності Карпова. Тут рефлексивність характеризується у трьох станах: як явище, як динамічний процес та як стан діяльності. Зумовлений підхід дозволяє визначити види рефлексії (ситуативної (актуальної), ретроспективної та перспективної рефлексії). Блан опитувальника вміщує 27 тверджень, що розглядаються респондентом за 7-ми бальною шкалою, а також визначається загальний рівень розвитку цього феномену. Загалом, знову ж таки з 41 опитуваного в обох групах маємо такі результати:

Стени	Контрольна група «студенти»		Група «військовослужбовці»	
	Кількість	Відсоток	Кількість	Відсоток
Низький рівень рефлексивності	36	87,8%	13	31,7%
Середній рівень рефлексивності	5	12,2%	12	29,2%
Високий рівень рефлексивності	0	0%	16	39%

У контрольної групи «студенти» 36 опитаних мають низький рівень рефлексивності і 5 людей мають середній рівень рефлексивності. Таким чином, низький та середній рівні свідчать про імовірність виникнення складнощів у спілкуванні та корекції своєї поведінки. Таким людям зазвичай складно уявити себе на місці іншого. Вони в меншій мірі здатні мислити на рахунок своїх дій та інших, над наслідками. Люди з низькими результатами відрізняються імпульсивністю та не цікавляться деталями. Для них також нехарактерне й планування своєї діяльності.

У військовослужбовців 16 опитуваних мають високий рівень – 39%. Вони зазвичай звикли аналізувати та планувати свою діяльність та інших. Легко знаходять паралелі між вчинками в минулому та результатами сьогодні. Ці люди приділяють особливу увагу деталям, плануванню та передбаченню наслідків. Вони одразу прораховують декілька стратегій. Опитувані з високим рівнем рефлексивності легко порозуміються з іншою людиною.

Отже, серед військових високий рівень та середній рівень рефлексивності зустрічається частіше ніж у студентів. Ця різниця велика і свідчить про те, що рефлексивність виступатиме певним механізмом системи психіки, що намагається перевершити свої можливості, при цьому детермінує вміння пристосовуватися та бути гнучким як у спілкуванні, як у своїй діяльності, так і емоційній площині.

Звідси остання розглянута нами методика - опитувальник емоційної емпатії. Створена Альбертом Меграбяном і модифікована Н. Епштейном ця методика продукує емпатійну схильність та її особливості у особистості. А. Меграбян вбачав у понятті «емоційна емпатія» можливість співчуття між людьми, проживання спільно певних переживань, співставлення себе з цими емоціями.

Можемо спостерігати наступні результати після підрахунку сухих балів:

	Група «студенти»	Група «військові»
Середнє значення	24,09	23,65

Результати слід сприймати на різних рівнях емпатії:

- Дуже низький (7 – 0);
- Низький (16 – 8);

- Середній (25 – 17);
- Високий (33 – 26).

Звідси ми бачимо, що обидві групи мають середній рівень емпатії. Для опитуваних характерно покладатися особисті висновки за вчинками. Військовослужбовці, як і студенти, схильні до контролю власних емоцій. Вони не завжди можуть відслідковувати та ділитися переживаннями з іншими. Дуже категоричні до себе у питанні почуттів на публіку, але відносяться з розумінням до інших.

Отже, за цією методикою обидві групи мають середній результат який власне можна розвивати. Процес розвитку емпатії відбувається за рахунок вдосконалення особистого ставлення до взаємодії. Таким чином, можна послуговуватися розвитком навичок спілкування, вміння бачити та розуміти почуття співбесідника, вмінням слухати, а також розвивати невербальні ознаки підтримки, що в комплексі тільки підвищать емпатійність.

Висновки до розділу

Наше дослідження психологічних характеристик міжособистісної взаємодії військовослужбовців дає змогу цілісно та логічно підвести підсумки. Підібрана методологічна структура, що містить цілісні компоненти, дозволяє глибоко та більш конкретно розглядати психологічні особливості міжособистісної взаємодії військового особового складу.

Люди їхнього професійного спрямування відрізняються рівнем навантаження. Він значно перевищує та провокує більш частіше виникнення стресових ситуацій. Останні загалом є певною мірою специфікою військової професії.

Військовослужбовці, за результатами дослідження, мають психологічну характеристику – високий рівень життєстійкості. Таким чином, люди з високим рівнем життєстійкості мають високий рівень відповідальності та стійкості. Зокрема, велике значення мають внутрішні настанови. Вони підтримують активну життєву позицію. Так, військовим характерне вміння аналізувати різні обставини, навіть у випадку невдачі – сприймають за цінний досвід.

Військовим характерна здатність виконувати свої безпосередні професійні обов'язки на високому рівні та в подальшому зберігати високий рівень своєї самоефективності. Їм властивий високий або середній рівень самооцінки. Знову ж вбачаємо високий рівень відповідальності. Тут вже відносно своїх професійних навичок та вмінь. Вони спрямовані більше на ситуацію успіху ніж на невдачу.

Для них характерний також високий рівень суб'єктивного контролю. Вони покладаються на власні сили та чітко розуміють рівень своєї відповідальності за численні прийняті рішення. Саме тому військові більш стійкі особистості, впевнені та з більш осмисленою життєвою позицією. Вони покладаються на власні сили та чітко розуміють рівень своєї відповідальності за численні прийняті рішення. Саме тому військові більш стійкі особистості, впевнені та з більш осмисленою життєвою позицією.

Серед військових високий рівень та середній рівень рефлексивності зустрічається частіше ніж у студентів. Ця різниця велика і свідчить про те, що рефлексивність виступатиме певним механізмом системи психіки, що намагається перевершити свої можливості, при цьому детермінує вміння пристосовуватися та бути гнучким як у спілкуванні, як у своїй діяльності, так і емоційній площині.

Обидві групи мають середній результат який власне можна розвивати. Процес розвитку емпатії відбувається за рахунок вдосконалення особистого ставлення до взаємодії. Таким чином, можна послуговуватися розвитком навичок спілкування, вміння бачити та розуміти почуття співбесідника, вмінням слухати, а також розвивати невербальні ознаки підтримки, що в комплексі тільки підвищать емпатійність.

ВИСНОВОК

На підставі результатів аналізу наукових джерел можна зробити висновок про те, що в сучасній психології немає єдиної думки щодо визначення поняття «міжособистісної взаємодії», що значною мірою ускладнює її власну характеристику. Вона розглядається і як самостійна категорія, і як інтерактивний бік спілкування, і як варіант діяльності індивіда, і як вид людської діяльності загалом.

Зокрема поняття «міжособистісної взаємодії» у сфері професійної діяльності військовослужбовців до подій політичного та військового спектру відносин України з країною агресором майже не розглядалось вітчизняними науковцями як перспективна тема.

Однак, за період останніх років закордонні науковці та вітчизняні поповнили науково-дослідницьку літературу статтями та емпіричними дослідженнями з теми «міжособистісної взаємодії» особового складу військових підрозділів.

Феномен міжособистісної взаємодії як соціального-психологічного явища знайшов своє почесне місце вивчення у працях В.Бехтерева, О.Бодальова, Н.Гришиної, Л.Долинської, Т.Дуткевич, А.Єршова, С.Максименка, Л.Матяш-Заяц, Н.Обозова, О.Поддякова, Н.Чепелевої та ін., однак питання щодо особливостей міжособистісної взаємодії суб'єктів навчання потребує подальших досліджень.

Разом з тим, міжособистісна взаємодія є результатом міжособистісних стосунків. Тому в межах нашого дослідження було розглянуто міжособистісну взаємодію у військовослужбовців, як прямий або опосередкований вплив суб'єктів один на одного, який характеризується виникненням зв'язків при здійсненні ними спільної діяльності та спілкування.

Дослідження свідчать, що міжособистісні стосунки людей тісно пов'язані з розвитком моральної самосвідомості як механізму саморегулювання поведінки у соціумі. Самокритичне ставлення особистості до себе, її адекватне самоуявлення, як правило, зумовлюють адекватне, морально виправдане ставлення до інших. Особливий вплив на ставлення до інших людей має самооцінка особистості. Розглядаючи міжособистісну взаємодію у військових колективах, слід і урахувати специфіку даних відомств.

Загалом, чинна взаємодія стимулює обмін діями, з'являється спорідненість, координація дій обох суб'єктів, а також стійкість їх інтересів, спільність планового та розподільчого характеру. Як результат, вбачається двостороннє регулювання, спільний контроль, взаємовплив, взаємодопомога. Така результативність вбачає й певну наукову моделізацію. Особливістю також є і фазовість процесу міжособистісної взаємодії, своєрідна три етапність. Площина ж її, з точки зору психіки людини, градується на усвідомленому і неусвідомленому рівнях.

Так, міжособистісна взаємодія обумовлюється зв'язками, характер яких варіюється від безпосередніх чи опосередкованих, пасивних чи активних до постійних чи ситуативних. Однак варто зазначити, що людина як індивід за своєю природою спрямована на таку концепцію взаємодії.

Застосовані нами у ході дослідження методики допомогли визначити фактори, що корегують групову взаємодію військових.

Список літератури

1. Андреева Г. М. Социальная психология : учебник для высших учебных заведений / Г.М.Андреева. — Москва: Аспект Пресс, 1998. — 376 с.
2. Антипов В.В. Психофизиологическая адаптация к экстремальным ситуациям / В.В. Антипов. — Москва: ВЛАДОС-пресс, 2004. — 173 с.
3. Бойко О.В. Психологічна підготовка Ч.1 (теоретичний аспект): Навчально-методичний посібник / [О.В. Бойко, І.М. Гузенко, В.М. Кожевников, Д.В. Миценко та ін.]. — Львів: АСВ, 2010. — 200 с.
4. Бойовий статут Сухопутних військ Збройних Сил України. Частина II. Батальйон, рота. — Київ: Міністерство оборони України, 2010. — 217 с.
5. Бойовий статут Сухопутних військ Збройних Сил України. Частина III. Взвод, відділення, екіпаж танка. — Київ: Міністерство оборони України, 2010. — 246 с.
6. Варій М.Й. Військова психологія і педагогіка: посібник / М.Й.Варій, М. М. Козяр, М. С. Коваль ; за заг. ред. М.Й. Варія. — Львів:Сполом, 2003.— 624 с.
7. Васянович Г. П. Педагогічна етика : навч. посібник / Г.П.Васянович. — Львів : «Норма», 2005. — 344 с.
8. Голик М.М. Теоретичні основи психології і педагогіки військового колективу: курс лекцій / М. М. Голик, А. Л. Папкіян. — Львів: ЛВІ, 2006. — 78с.
9. Долинська Л.В. Психологія конфлікту : навч. посіб. / Л.В.Долинська, Л.П.Матяш-Заяц. — Київ: Каравела, 2010. —304с.
- 10.Дуткевич Т.В. Конфліктологія з основами психології управління : навч. посіб. / Т.В.Дуткевич. — Київ: Центр навчальної літератури, 2005. —456с

11. Желаго А.М. Соціально-психологічні детермінанти професійного становлення командира підрозділу внутрішніх військ МВС України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.09 “Психологія діяльності в особливих умовах” / А.М. Желаго. – Харків, 2014. – 24 с.
12. Життєві кризи особистості : наук. метод. посіб. : у 2 ч. / Ін-т змісту і методів навчання; В. М. Доній, Г. М. Несек, Л.В.Сохань [та ін.]. – Київ: ІЗМН 1998. – Ч. 1 : Психологія життєвих криз особистості. – 356 с.
13. Життєві кризи особистості : наук.-метод. посіб: у 2 ч. / за ред. В.М.Доній, Г.М.Несен, Л.В.Сохань, І.Г.Єрмаков та ін. – Київ: ІЗМН, 1998. – 354с.
14. Караяни А. Г. Сыромятников И. В. Прикладная военная психология: уч.-метод. пособ. – Санкт-Петербург: Питер, 2006. – 480 с
15. Карелин А. Большая энциклопедия психологических тестов / А. Карелин. – Москва: Эксмо, 2009. – 78 с.
16. Коваленко А. Б. Соціальна психологія: підручник / А. Б. Коваленко, М. Н. Корнєв. – Київ: Геопринт, 2006. – 400 с.
17. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Копаниця О.В., Малхазов О.Р. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів: Методичний посібник. – Київ: НДЦ ГП ЗСУ, 2011. – 281 с.
18. Коломинский Я. Л. Социальная психология взаимоотношений в малых группах. Учебное пособие для психологов, педагогов, социологов / Я.Л.Коломинский. — Москва: АСТ, 2010. — 446 с.
19. Корж І.Ф. Військова служба в Україні: вступ, просування, припинення: Дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. – Київ, 2004. – 222 с.

20. Корчемный П. Военная психология: методология, теория, практика. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/abdur/index.php – Назва з екрану.
21. Кутішенко В. П. Психологія розвитку та вікова психологія : Практикум : Навч. посіб. / В. П. Кутішенко, С. О. Ставицька. – Київ: Каравела, 2009. – 448 с.
22. Кучеренко Н. С. Психологічне забезпечення службово-бойової підготовки майбутніх офіцерів технічного профілю Національної гвардії України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук.: спец. 19.00.09 “Психологія діяльності в особливих умовах” / Н. С. Кучеренко – Харків, 2016. – 28 с.
23. Лебедев В.И. Экстремальная психология. Психическая деятельность в технических и экологически замкнутых системах / В.И. Лебедев. – Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 431 с.
24. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. — Москва: Политиздат, 1975. — 302 с.
25. Леонтьев Д.А. Психология смысла / Д. А. Леонтьев. – Москва: Изд-во Смысл, 2005. 512 с.
26. Лепихова Л. А. Межличностные отношения / Л. А. Лепихова / Психологія особистості: Словник-довідник / за ред. П. П. Горностая, Т. М. Титаренко. — Киев: Рута, 2001. – 88 с.
27. Лефтеров В.О. Особистісно-професійний розвиток фахівців екстремальних видів діяльності: дис. доктора психол. наук.: 19.00.09 / Лефтеров В.О. – Донецьк, 2008. – 428 с.
- 28.28
29. Методичні рекомендації щодо оцінки ефективності психологічної підготовки особового складу підрозділів військової розвідки і військової поліції для виконання завдань у складі

- миротворчих підрозділів / Е.С. Литвиненко, І.В. Гінда. – Київ: ГУГП та СЗ ЗС України, 2006. – 98 с.
30. Морально-психологічне забезпечення підготовки та ведення бойових дій: навч.-метод. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 / Є. Ю. Литвиновський, О. І. Попович, В. І. Савінцев, В. В. Стасюк. – Вид. 2-ге, допов. – Київ: ВГІ НАОУ, 2002. – 200 с.
31. Маслоу А. Мотивация и личность / Абрахам Маслоу. — Санкт-Петербург: Евразия, 1999. — 478 с.
32. Новий тлумачний словник української мови : У 3-х т. 42000 слів / Укл.: Яременко В., Сліпушко О. – 2-ге вид., випр. – Київ : Аконит. – 928 с.
33. Обозов Н. Н. Психология межличностных отношений / Н.Н.Обозов. — Киев: Лыбидь, 1990. — 191 с.
34. Орбан-Лембрик Л. Е. Соціальна психологія: Навчальний посібник / Л. Е. Орбан-Лембрик. – Київ: Академвидав, 2005. – 448 с.
35. Особи стісні кризи студентського віку : Зб. наук. статей / За ред. Т. М. Титаренко. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. – 110 с.
36. Основи загальної психології / за ред. академіка АПН України, професора С. Д. Максименка. – Київ: НПУ Перспектива, 1998. – 256 с.
37. Основи загальної психології / [за ред. С.Д.Максименка]. – Київ : НПУ Перспектива, 1998. – 256 с.
38. Основные пути формирования моральной готовности и психологической способности военнослужащего к боевым действиям. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://goup32441.narod.ru/files/ogp/001_oporn_konspekt/2008/2008-09-1.html. – Назва з екрану.

- 39.Пасічник В.І. Теорія та практика психологічної допомоги: навч. посіб. / [В.І. Пасічник, І.І. Ліпатов, Л.Ф. Шестопалова, І.І. Приходько та ін.]. – Харків: Акад. ВВ МВС України, 2010. – 354 с.
- 40.Психология. Словарь / [подобщ. ред. А.В.Петровского, М.Г.Ярошевского]. –[2-е изд., испр и доп.]. – Москва: Политиздат, 1990. –494с.
- 41.Психологічний словник / авт.-уклад. В. В. Синявський, О. П. Сергєєнкова ; ред. Н. А. Побірченко. - Київ: Науковий світ, 2007. - 274 с.
- 42.Психология межличностных отношений / научн. ред. А. А. Бодалев, Р. Л. Кричевский. – Москва, 1979. – 51 с.
- 43.Психология и педагогика : учеб. пособ. / [под ред. А.А.Радугина]. – Москва: Центр, 1997. – 254с.
- 44.Психологическая энциклопедия / [под ред. Р.Корсини, А.Ауэрбаха]. – Санкт-Петербург: Питер, 2006. –1096с.
- 45.Приходько І.І. Психологічні особливості військово-професійної діяльності льотного складу підрозділів внутрішніх військ МВС України та їх вплив на безпеку польотів / І.І. Приходько., О.А Дон. // Збірник наукових праць. Харків: Акад. ВВ МВС України, 2007. № 1 – 2 (9 –10). – С.61 – 67.
- 46.Про Збройні Сили України : Закон України від 6 грудня 1991 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>.
- 47.Руденский Е.В. Социальная психология: Курс лекций. / Москва: ИНФРА-М, Новосибирск НГАЭ и У, Сибирское соглашение, 2000. – 224 с.
- 48.Савчин М.В. Педагогічна психологія : навч. посіб. / М.В.Савчин. – Київ: Академвидав, 2007. – 424с.
- 49.Староконь Є.Г. Психологічні аспекти виховної діяльності та спілкування офіцера. / Є.Г. Староконь. – Житомир: ЖВІРЕ, 2002. – 304 с.

- 50.Тимченко О.В. Синдром посттравматичних стресових порушень: концептуалізація, діагностика, корекція та прогнозування: монографія / О.В. Тимченко. – Харків: Вид-во ун-ту внутр. справ, 2000. – 268 с.
- 51.Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості у межах і за межами буденності / Т. М. Титаренко. – Київ: Либідь, 2003. – 176 с.
- 52.Томчук М.І. Психологічні особливості професійної самосвідомості військовослужбовців: [монографія] / М.І.Томчук, Ю.О.Овчаренко / Повітряні сили Збройних сил України; Повітряне командування “Південь”; Вінницький соціально-економічний ін-т. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2006. –194 с.
- 53.Чистяков С. А. Організаційно-управлінські умови запобігання вияву кон-фліктності особистості майбутнього офіцера-прикордонника / Чистяков С. А. / Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. Є. М. Потапчук]. – Хмельницький: Видавництво НАДПСУ, 2013. – No 1(66). – С. 553–562
- 54.Шибутани Т. Социальная психология / Т. Шибутани. – Москва: Прогресс, 1965. – 535 с.
- 55.Ягупов В. В. Військова психологія : підручник / В. В. Ягупов. – Київ: Тандем, 2004. – 654 с.
- 56.Яковенко С.І. Психічна стійкість військовослужбовців до впливу екстремальних чинників / С.І. Яковенко, Т.М. Яковенко. Метод. рек. – Київ: КВГІ, 1997. – 44 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Таблиця учасників емпіричного дослідження з теми «Психологічні характеристики міжособистісної взаємодії військовослужбовців»

Контрольна група «студенти»

ПІБ	Звідки	дата	стать	вік
1	ДО-21	03.04.2018	ж	18
2	ПЗ-21	03.04.2019	ж	19
3	ПЗ-21	24.03.2018	ж	25
4	ДО-21	03.04.2018	ж	18
5	ДО-21	03.04.2018	ж	19
6	ДО-21	03.04.2018	ж	19
7	ДО-21	03.04.2018	ж	19
8	ДО-21	03.04.2018	ж	18
9	ДО-21	03.04.2018	ж	19
10	ДО-21	03.04.2018	ж	19
11	ДО-21	03.04.2018	ж	18
12	ДО-21	04.04.2018	ж	19
13	ДО-21	04.04.2018	ж	18
14	ДО-21	03.04.2018	чол	19
15	ДО-21	03.04.2018	ж	18
16	ДО-21	03.04.2018	ж	19
17	ДО-21	03.04.2018	ж	19
18	ПЗ-21	17.03.2018	ж	19
19	ПЗ-21	17.03.2018	ж	24
20	ПЗ-21	17.03.2018	ж	20
21	ПЗ-21	17.03.2018	ж	20
22	ПП-41	02.04.2018	ж	20
23	ПП-41	02.04.2018	ж	21
24	ПП-41	02.04.2018	ж	20
25	ПП-41	02.04.2018	чол	21
26	ПП-41	02.04.2018	ж	21
27	ПП-41	02.04.2018	ж	21
28	ПП-41	02.04.2018	чол	22
29	НДУ, психолог	06.12.2017	чол	26
30	НДУ, психолог	01.12.2017	чол	20
31	НДУ, психолог	05.12.2017	чол	22
32	НДУ, психолог	05.12.2017	чол	21
33	НДУ, психолог	01.12.2017	ж	20

34	НДУ, психолог	01.12.2017	ж	21
35	НДУ, психолог	01.12.2017	ж	23
36	НДУ, психолог	01.12.2017	ж	21
37	НДУ, психолог	01.12.2017	ж	23
38	НДУ, психолог	01.12.2017	ж	24
39	НДУ, психолог	05.12.2017	ж	21
40	НДУ, психолог	05.12.2017	ж	20
41	НДУ, психолог	05.12.2017	ж	22

Група «військовослужбовці»

1	ДСНС	10.12.2019	чол	18
2	ДСНС	10.12.2019	чол	19
3	ДСНС	10.12.2019	чол	25
4	ДСНС	10.12.2019	чол	18
5	ДСНС	10.12.2019	чол	45
6	ДСНС	10.12.2019	чол	34
7	ДСНС	10.12.2019	чол	51
8	ДСНС	10.12.2019	чол	53
9	ДСНС	20.12.2019	чол	35
10	ДСНС	20.12.2019	чол	35
11	ДСНС	20.12.2019	чол	46
12	ДСНС	20.12.2019	чол	32
13	ДСНС	20.12.2019	чол	31
14	ДСНС	20.12.2019	чол	20
15	ДСНС	20.12.2019	ж	18
16	ДСНС	20.12.2019	чол	19
17	ДСНС	20.12.2019	чол	19
18	ДСНС	20.12.2019	чол	37
19	ДСНС	20.12.2019	чол	37
20	ДСНС	20.12.2019	чол	44
21	ДСНС	20.12.2019	чол	40
22	ДСНС	20.12.2019	чол	53
23	ДСНС	20.12.2019	чол	35
24	ДСНС	22.12.2019	чол	28
25	ЗСУ	22.12.2019	чол	27
26	ЗСУ	22.12.2019	ж	21
27	ЗСУ	22.12.2019	ж	21
28	ЗСУ	22.12.2019	чол	22
29	ЗСУ	22.12.2019	чол	26

30	ЗСУ	22.12.2019	чол	20
31	ЗСУ	22.12.2019	чол	19
32	ЗСУ	22.12.2019	чол	45
33	ЗСУ	15.01.2020	чол	44
34	ЗСУ	15.01.2020	чол	30
35	ЗСУ	15.01.2020	чол	34
36	ЗСУ	15.01.2020	чол	32
37	ЗСУ	15.01.2020	чол	47
38	ЗСУ	15.01.2020	чол	50
39	ЗСУ	15.01.2020	чол	21
40	ЗСУ	15.01.2020	чол	20
41	ЗСУ	15.01.2020	чол	22

Додаток 2

Таблиця результатів «Методики діагностики інтерсуб'єктності»

Контрольна група «студенти»

М ДІ П 1	М ДІ П 2	М ДІ П 3	М ДІ П 4	М ДІ П 5	М ДІ П 6	М ДІ П 7	М ДІ П 8	М ДІ П 9	М ДІ П 0	М ДІ П 1	М ДІ П 2	М ДІ П 3	М ДІ П 4	М ДІ П 5	М ДІ П 6	Су ма М ДІ
4	5	5	3	5	5	4	4	4	5	4	4	5	4	5	5	71
4	4	5	2	5	5	4	2	4	5	5	5	5	4	5	5	69
4	4	5	2	5	5	4	2	4	5	5	5	5	4	5	5	69
4	5	5	2	4	5	4	4	4	5	4	4	3	2	4	5	64
4	4	3	4	4	5	5	4	5	5	4	5	5	5	4	5	71
4	2	5	4	4	4	5	3	5	5	3	4	5	3	5	5	66
4	4	5	3	5	5	5	5	5	5	5	5	4	3	5	5	73
4	4	4	5	4	5	5	4	4	2	4	3	4	4	4	5	65
4	5	5	3	4	5	5	3	3	5	2	5	4	5	4	4	66
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	5	4	4	5	5	77
4	5	5	4	5	5	5	2	1	5	5	5	5	4	4	5	69
5	5	5	4	5	5	5	4	4	3	5	4	4	4	4	5	71
5	5	4	5	5	5	4	4	4	5	5	5	5	3	3	5	72
3	4	5	4	4	5	5	2	4	5	5	5	3	5	4	5	68
5	4	5	5	4	5	3	2	4	4	4	5	4	3	5	4	66
4	4	4	4	3	5	5	2	5	5	5	5	4	4	4	5	68
3	5	5	3	4	4	3	4	3	4	4	4	3	4	5	5	63
5	5	5	4	5	5	4	4	4	4	4	5	5	4	4	5	72

4	4	5	3	5	5	5	5	5	5	5	5	4	3	5	5	73
3	3	3	3	4	5	5	5	5	5	5	5	4	4	4	5	68
4	5	5	3	4	5	5	3	3	5	5	5	5	5	5	5	72
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	5	4	4	5	5	77
4	5	5	4	5	5	5	2	1	5	5	5	5	4	4	5	69
5	5	5	4	5	5	5	4	4	5	5	5	5	5	5	5	77
5	5	4	5	5	5	4	4	4	5	5	5	5	3	3	5	72
3	4	5	4	4	5	5	2	4	5	5	5	3	5	4	5	68
5	4	4	4	4	4	4	2	4	4	4	5	4	3	5	4	64
4	4	4	4	5	5	5	5	5	5	5	5	4	4	4	5	73
3	5	5	3	4	5	5	5	5	5	5	5	3	4	5	5	72
5	5	5	4	5	5	4	4	4	4	4	5	5	4	4	5	72
5	4	4	3	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	74
2	5	5	2	4	5	5	2	1	4	5	4	4	3	4	5	60
4	2	4	4	3	5	3	2	5	5	4	3	3	2	4	5	58
5	4	3	3	3	3	3	4	5	5	4	5	4	4	4	5	64
4	4	4	5	5	5	5	5	5	5	4	5	5	5	5	5	76
5	5	4	3	4	5	5	2	5	4	5	5	4	3	4	5	68
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	5	5	5	79
4	4	5	5	5	5	5	2	5	5	5	5	5	5	5	5	75
5	5	5	3	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	77
1	1	2	2	1	2	1	2	3	5	5	5	5	5	5	3	48
5	4	4	5	5	5	2	2	5	5	5	5	2	4	4	5	67
5	4	4	5	5	5	5	5	5	4	5	5	4	3	5	5	74
4	4	5	5	5	5	5	5	5	4	5	5	3	4	3	4	71
4	5	3	4	2	5	4	4	3	4	4	3	2	2	3	4	56
4	3	4	4	4	5	5	4	4	5	4	4	4	4	4	4	66
4	5	5	4	5	5	5	5	5	5	5	4	3	3	4	4	71
5	4	5	4	4	5	5	4	4	5	5	5	5	4	5	5	74
4	5	5	5	5	5	5	5	4	4	4	4	4	4	5	5	73
4	5	4	5	3	5	5	2	4	5	5	5	3	5	4	5	69
4	5	2	4	4	5	5	5	5	5	5	5	5	3	4	5	71
4	4	5	4	4	5	2	4	5	4	4	5	4	4	5	5	68
5	5	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	5	78
5	4	4	4	5	5	1	2	1	1	5	4	4	4	3	5	57

Середній показник – 70,17

Графік співвідношення результатів двох груп

Додаток 3

Таблиця результатів тесту життєстійкості (бланк скринінгової версії Осіна)

Контрольна група «студенти»

ТЖС П 1	ТЖС П 2	ТЖС П 3	ТЖС П 4	ТЖС П 5	ТЖС П 6	ТЖС П 7	ТЖС П 8	ТЖС П 9	ТЖС П 10	ТЖС П 11	ТЖСО Бі 2	ТЖС Залученість	ТЖС Контроль	ТЖС Прийняття ризику	ТЖС Сума
2	1	2	3	0	1	3	2	1	3	3	2	11	6	6	23
2	3	2	3	2	2	2	3	3	3	3	3	10	10	11	31
2	2	2	3	2	2	2	3	3	3	3	3	10	10	10	30
3	3	2	3	1	1	2	1	1	3	3	1	11	5	8	24
2	2	3	1	1	2	2	3	1	3	3	2	8	8	9	25
2	1	1	3	0	2	0	1	2	2	2	3	7	8	4	19
2	2	2	2	2	3	3	1	2	3	2	2	10	9	7	26
2	1	2	1	0	3	1	2	2	1	0	3	5	10	3	18
3	3	1	2	0	2	3	3	1	3	2	3	11	7	8	26
3	2	3	3	3	2	3	2	1	3	1	3	12	9	8	29
2	1	1	2	1	2	3	3	2	3	1	3	10	8	6	24
2	1	0	2	2	2	1	3	2	2	1	2	7	6	7	20
2	2	2	0	0	1	0	0	0	0	1	1	2	4	3	9
3	2	1	3	1	3	2	2	2	3	1	3	11	9	6	26
2	2	2	1	1	1	3	0	1	3	2	2	9	6	5	20
2	1	2	2	1	2	2	2	1	3	1	3	9	8	5	22
1	1	0	1	3	3	1	2	1	1	3	3	4	7	9	20
3	2	2	3	2	3	1	2	2	1	2	2	8	9	8	25
1	2	3	1	0	1	1	0	0	1	3	3	4	7	5	16
3	2	2	3	2	3	2	3	2	1	3	2	9	9	10	28
0	0	1	0	1	1	0	1	1	0	0	1	0	4	2	6
1	2	3	2	2	3	2	2	2	2	1	3	7	11	7	25
1	2	1	1	2	2	0	0	1	0	3	1	2	5	7	14

0	2	1	1	3	2	1	0	0	2	1	2	4	5	6	15
1	2	1	0	1	2	0	1	0	0	3	3	1	6	7	14
3	1	3	3	2	2	3	3	3	3	3	3	12	11	9	32
3	3	3	2	3	3	0	1	3	0	3	3	5	12	10	27
2	1	1	2	1	1	2	0	1	2	2	1	8	4	4	16
1	1	2	0	2	3	0	1	1	1	2	2	2	8	6	16
1	0	2	1	3	2	3	2	3	3	2	2	8	9	7	24
2	3	1	2	2	1	2	1	0	2	3	2	8	4	9	21
2	1	2	0	1	2	2	1	2	1	1	1	5	7	4	16
2	2	2	2	1	1	0	0	0	0	2	2	4	5	5	14
3	3	3	3	3	3	1	0	2	2	2	2	9	10	8	27
0	1	0	1	1	1	1	1	1	0	2	2	2	4	5	11
1	2	3	3	3	2	1	1	3	1	3	3	6	11	9	26
1	2	0	2	0	1	3	1	0	0	0	1	6	2	3	11
2	2	2	3	3	3	2	1	2	2	2	2	9	9	8	26
2	2	3	3	2	2	3	2	1	2	1	2	10	8	7	25
3	3	3	3	2	2	3	1	1	2	3	3	11	9	9	29
3	3	3	3	1	1	3	0	0	3	3	3	12	7	7	26

Група «військовослужбовці»

Т Ж С П 1	Т Ж С П 2	Т Ж С П 3	Т Ж С П 4	Т Ж С П 5	Т Ж С П 6	Т Ж С П 7	Т Ж С П 8	Т Ж С П 9	Т Ж С П 10	Т Ж С П 11	Т Ж С П 12	Т Ж С П 12	ТЖ С Залу чені сть	ТЖ С Ко нтр оль	ТЖ С При йня ття риз ику	Т Ж С С у м а
2	1	1	2	2	2	1	0	3	1	1	2	1	6	7	4	17
2	3	2	3	3	3	2	2	3	3	3	0	3	10	11	11	32
2	3	2	3	2	2	2	3	3	3	2	0	3	10	10	10	30
3	3	2	3	3	3	2	3	1	3	2	2	1	11	7	11	29
2	2	3	2	1	3	2	3	1	3	3	1	2	9	9	9	27
3	3	2	3	0	2	1	1	3	2	2	0	3	9	10	6	25
3	3	3	2	1	3	1	2	3	3	2	1	2	9	11	8	28
3	1	2	3	0	3	1	2	3	3	3	0	3	10	11	6	27

3	2	3	2	0	2	3	2	1	3	2	0	3	11	9	6	26
3	2	3	3	3	2	3	2	1	3	3	0	3	12	9	10	31
2	2	1	1	1	3	1	3	2	3	1	0	3	7	9	7	23
2	1	3	2	2	3	1	3	2	3	3	1	2	8	10	9	27
2	3	2	2	1	3	3	3	3	3	3	2	1	10	9	10	29
3	3	3	2	1	3	2	2	3	3	1	0	3	10	12	7	29
3	2	3	1	2	1	3	0	1	3	2	1	2	10	7	6	23
2	3	3	2	2	2	2	3	2	3	3	0	3	9	10	11	30
1	3	3	1	3	3	3	3	2	3	3	0	3	8	11	12	31
3	3	2	3	3	1	1	2	2	2	2	1	2	9	7	10	26
3	2	3	3	2	1	1	0	0	2	3	0	3	9	7	7	23
3	2	2	3	2	1	2	3	1	1	3	1	2	9	6	10	25
3	2	1	0	1	1	3	1	1	2	0	2	1	8	4	4	16
1	2	3	2	2	3	2	2	1	2	1	0	3	7	10	7	24
3	2	1	1	2	2	3	3	1	3	3	2	1	10	5	10	25
3	2	1	3	3	2	2	3	2	2	1	1	2	10	7	9	26
1	2	1	0	1	2	1	2	2	3	3	0	3	5	8	8	21
3	1	3	3	2	2	3	3	2	3	3	0	3	12	10	9	31
3	3	3	2	3	3	1	1	3	2	3	0	3	8	12	10	30
2	0	2	2	1	1	2	0	1	2	2	2	1	8	5	3	16
3	0	3	0	2	3	0	1	2	3	2	1	2	6	10	5	21
1	0	2	1	3	2	3	2	2	3	2	1	2	8	8	7	23
3	3	1	2	2	1	2	1	0	2	3	1	2	9	4	9	22
3	1	1	0	3	2	2	1	2	1	1	2	1	6	6	6	18
2	2	2	2	3	1	3	0	0	2	2	1	2	9	5	7	21
3	3	1	3	3	3	1	0	2	2	2	1	2	9	8	8	25
3	1	0	1	1	3	2	1	1	3	2	1	2	9	6	5	20
1	2	3	3	3	3	2	3	2	2	3	0	3	8	11	11	30
1	2	2	2	0	1	3	3	3	3	3	2	1	9	7	8	24
2	2	2	3	3	3	2	1	2	2	3	1	2	9	9	9	27
2	2	3	3	2	2	3	2	3	2	1	1	2	10	10	7	27
3	3	3	3	2	3	3	1	1	2	3	0	3	11	10	9	30
3	3	3	3	3	1	3	0	1	3	3	0	3	12	8	9	29

Додаток 4

Таблиця результатів за шкалою загальної самоефективності

Контрольна група «студенти»

ШО С П1	ШО С П2	ШО С П3	ШО С П4	ШО С П5	ШО С П6	ШО С П7	ШО С П8	ШО С П9	ШО С П10	ШО С Сум а
1	3	3	2	3	1	1	2	2	3	21
4	4	3	3	3	3	4	3	3	3	33
4	3	4	3	4	4	3	3	4	3	35
3	2	1	1	2	3	2	2	2	1	19
4	3	2	3	4	4	4	4	4	3	35
4	3	2	3	3	4	4	4	4	3	34
1	3	2	3	3	4	3	3	1	1	24
4	3	2	2	3	4	4	3	3	3	31
4	3	3	4	4	2	3	3	4	3	33
4	3	3	2	3	4	3	3	3	2	30
4	3	2	2	4	4	2	3	3	2	29
3	2	1	1	2	3	2	3	3	2	22
3	2	1	1	2	3	2	3	3	2	22
1	3	3	3	2	4	3	3	4	3	29
3	3	2	3	3	4	3	4	2	2	29
4	3	3	3	3	4	3	3	3	3	32
4	4	3	3	3	4	3	4	4	4	36
4	3	3	3	3	4	4	4	4	4	36
4	3	2	3	3	4	4	3	3	2	31
1	3	3	3	1	3	3	1	1	1	20
2	3	2	2	3	4	3	3	2	2	26
3	3	3	3	4	4	3	3	3	4	33
4	3	2	3	3	4	3	2	3	3	30
4	3	3	2	4	4	3	3	3	3	32
4	4	4	2	3	3	3	2	3	3	31
4	4	3	2	3	3	4	4	4	3	34
4	3	4	3	4	4	4	4	4	4	38
3	3	3	2	3	3	2	1	2	3	25
4	4	3	2	3	4	4	4	4	3	35
3	3	4	2	3	3	3	4	3	3	31
3	2	2	1	2	3	1	2	1	1	18
3	2	3	2	3	4	2	3	3	1	26

3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	30
3	3	2	3	3	3	3	2	2	3	27
4	4	1	3	2	3	3	4	3	3	30
3	3	3	4	3	4	4	4	4	4	36
1	3	2	2	4	3	3	2	2	3	25
3	3	3	2	3	3	3	4	2	3	29
4	4	3	4	3	3	4	4	4	3	36
4	4	3	3	4	4	3	2	3	4	34
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	30

Група «військовослужбовці»

Ш	Ш	Ш	Ш	Ш	Ш	Ш	Ш	Ш	Ш	Ш	Ш
О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О	О
С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С	С
П1	П2	П3	П4	П5	П6	П7	П8	П9	П10	Сума	
2	2	2	3	2	2	3	3	2	3	24	
4	4	3	4	3	3	4	3	3	3	34	
4	3	4	3	4	4	3	3	4	3	35	
3	2	1	4	2	3	4	2	2	1	24	
4	3	2	3	4	4	4	4	4	3	35	
4	4	2	3	3	4	4	4	4	3	35	
1	3	2	2	3	4	2	3	1	1	22	
4	3	2	2	3	4	4	3	3	3	31	
4	3	3	4	4	2	3	3	4	3	33	
4	3	3	2	3	4	3	3	3	2	30	
4	3	2	2	4	4	2	3	3	2	29	
3	2	1	1	2	3	2	3	3	2	22	
3	2	4	4	2	3	4	3	3	2	30	
4	3	3	3	2	4	3	3	4	3	32	
3	3	4	3	4	4	3	4	2	2	32	

4	3	3	3	3	4	3	3	3	3	32
4	4	3	3	3	4	3	4	4	4	36
4	3	3	3	3	4	4	4	4	4	36
4	3	2	3	3	4	4	3	3	2	31
1	3	3	3	1	3	3	1	1	1	20
2	3	2	4	3	4	3	3	2	2	28
3	3	3	3	4	4	3	3	3	4	33
4	3	2	3	3	4	3	2	3	3	30
4	3	3	2	4	4	3	3	3	3	32
4	4	4	2	3	3	3	2	3	3	31
4	4	3	3	3	3	4	4	4	3	35
4	3	4	3	4	4	4	4	4	4	38
3	3	3	4	3	3	2	1	4	3	29
4	4	3	2	3	4	4	4	4	3	35
3	3	4	2	3	3	3	4	3	3	31
3	2	2	1	2	3	1	2	4	1	21
3	2	3	2	3	4	2	3	3	1	26
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	30
3	3	2	3	3	3	4	2	2	3	28
4	4	1	3	2	3	3	4	3	3	30
3	3	3	4	3	4	2	4	4	4	34
1	3	2	2	4	3	3	2	2	3	25
3	3	3	4	4	3	3	4	2	3	32
4	4	3	4	3	3	4	4	4	3	36
4	4	3	3	4	4	3	2	3	4	34
3	3	3	4	3	4	2	2	3	3	30

Додаток 5

Таблиця результатів за методикою на визначення смисложиттєвих орієнтацій

Контрольна група «студенти»

СЖО СУМА	СЖО С1	СЖО С2	СЖО С3	СЖО С4	СЖО С5
109	34	39	24	22	37
126	39	38	33	25	38
118	40	36	29	26	34
100	28	31	24	18	29
95	30	33	23	23	32
104	28	33	25	21	31
91	29	30	21	18	28
89	32	28	26	17	22
103	35	29	26	20	29
131	40	40	31	27	39
120	36	35	29	25	36
74	21	20	16	12	27
66	19	17	12	12	27
103	32	32	27	21	31
93	23	33	23	20	27
94	31	26	23	21	31
82	18	20	20	19	23
106	27	35	26	21	28
93	28	24	26	18	28
115	36	32	30	22	40
72	25	13	14	16	30
116	33	36	30	24	37
89	19	29	26	19	30
86	29	25	18	21	26

99	26	32	23	20	30
116	37	34	27	24	34
92	23	27	27	19	33
77	23	18	16	22	28
78	16	18	13	16	21
103	26	36	25	21	33
96	30	29	21	19	30
83	23	24	21	14	20
83	20	25	22	11	27
75	19	23	20	13	25
70	22	17	11	15	16
110	36	33	26	26	35
94	34	30	20	17	17
95	28	24	24	18	31
115	36	37	28	24	32
89	22	31	19	17	27
98	23	32	28	20	31

Група «військовослужбовці»

СЖО СУМА	СЖО С1	СЖО С2	СЖО С3	СЖО С4	СЖО С5
88	31	25	21	17	24
126	39	38	33	25	38
107	34	29	29	21	34
96	28	31	24	14	29
97	30	33	23	23	34
104	28	33	25	21	31
95	29	33	22	18	27

91	32	27	26	19	26
103	35	29	26	20	29
123	32	40	31	27	37
123	37	37	29	25	39
80	21	25	21	12	27
85	19	32	12	17	31
101	32	33	28	18	29
92	23	33	23	20	27
92	30	25	23	21	29
82	18	25	20	11	23
101	27	35	21	21	28
93	28	24	26	18	28
95	30	33	28	16	22
83	25	18	14	16	36
111	33	35	30	23	32
86	19	29	26	19	27
84	25	30	18	23	22
99	26	32	25	20	28
112	37	30	27	20	34
93	23	27	28	19	33
80	23	18	16	24	28
76	16	19	13	13	22
103	26	36	25	21	33
96	30	29	21	19	30
90	29	25	27	13	26
83	20	25	22	11	27
75	19	23	20	13	25
77	22	24	11	15	20
110	36	33	26	26	35

102	32	34	18	17	25
98	28	24	26	19	31
109	34	36	26	21	29
99	22	31	23	17	33
98	23	27	28	15	36

Додаток 6

Таблиця результатів за методикою рівня суб'єктивного контролю

Контрольна група «студенти»

Іо	Ід	Ін	Іс	Іп	Ім	Із
48	11	18	7	14	5	5
41	15	0	11	15	5	7
73	22	20	15	17	8	7
57	18	22	16	13	6	2
17	8	-7	-2	-2	-4	5
11	20	-7	-6	-3	4	2
40	9	17	7	11	10	-3
28	7	-3	-5	11	-2	5
14	10	-8	4	-2	1	3
43	25	2	6	10	-1	0
38	17	11	3	6	6	4
14	4	1	-3	2	6	11
27	8	9	1	-1	10	11
44	19	7	7	1	9	9
-3	4	-7	-6	-2	5	-2
16	6	3	4	2	1	3
31	15	11	5	5	4	5
53	21	1	4	19	3	8

28	9	8	2	7	1	7
6	-1	-1	3	1	5	-4
16	7	3	12	-11	0	7
36	7	3	0	18	6	2
42	11	10	-4	20	7	5
43	12	14	-5	19	5	6
49	6	10	-2	18	4	6
57	14	15	4	18	4	3
21	-8	12	0	11	1	-2
41	1	8	-5	22	1	9
42	18	15	15	7	2	4
35	13	3	-3	13	4	2
45	4	8	4	13	0	8
10	3	9	5	5	1	2
24	7	4	4	3	-1	2
48	10	9	3	11	1	5
23	7	-3	-4	15	-7	7
40	4	16	-2	13	9	5
1	1	-11	-3	3	-2	5
9	2	-3	0	2	0	5
-17	-4	0	-6	-6	2	-6
37	8	11	-2	17	9	7
15	4	7	8	7	2	-2

Група «військовослужбовці»

Ио	Ид	Ин	Ис	Ип	Им	Из
55	14	14	3	16	6	6
42	17	11	18	9	6	6

66	23	18	5	17	8	7
52	14	28	19	14	10	-2
36	13	-2	6	7	1	5
31	26	6	11	-3	4	-3
40	12	17	13	11	10	-3
42	5	1	-5	16	-2	7
23	14	-5	3	-3	1	4
46	25	7	9	10	-1	0
32	5	16	12	4	0	1
20	-5	9	6	2	6	6
30	13	9	6	-1	10	3
50	24	9	10	1	11	9
17	4	8	-11	2	10	2
31	8	7	10	0	1	4
31	19	17	8	-1	5	6
55	20	6	3	19	8	10
31	9	5	2	6	1	7
-17	-7	-8	-7	-2	-1	-9
33	7	16	18	-6	0	9
48	9	13	9	18	2	2
40	8	12	-4	21	9	5
33	14	3	0	13	5	1
43	10	-1	2	12	4	6
43	9	13	-1	18	4	3
-1	-2	0	6	-2	1	-2
24	2	3	-5	6	1	9
45	19	16	15	7	2	4
39	10	14	-2	10	4	2
48	10	8	10	8	0	8

30	13	15	13	9	1	2
19	14	1	5	1	-1	2
32	15	11	0	7	1	-5
20	5	-1	-4	17	-7	3
51	4	16	-2	11	9	7
-3	11	-15	-1	8	-6	-2
21	10	3	8	5	6	5
-3	0	5	2	-6	2	-6
46	12	12	-2	17	9	11
28	6	11	8	11	4	3

Додаток 7

Таблиця результатів за методикою «Опитувальник рефлексивності Карпова»

Контрольна група «студенти»

ОРК	114	128
Сума	114	105
108	110	109
117	129	121
123	104	121
111	103	103
91	105	127
86	117	99
115	107	129
101	72	108
89	85	105
116	115	116
108	121	94
118	122	
110	96	

Група «військовослужбовці»

ОРК
Сума
164
130
143
125
117
143
118
109
109
143
118
121
153

138
141
113
142
141
143
141
119
149
121
122
143
137
141
138

143
123
142
126
132
122
127
138
143
110
133
124
137

Графік співвідношення результатів двох груп

Додаток 8

Таблиця результатів за методикою «Опитувальник емоційної емпатії»

Контрольна група «студенти»

ЕЕ	21	26
Сума	24	24
26	24	22
22	22	20
26	25	23
27	20	19
22	20	28
22	21	25
26	26	30
28	29	19
16	24	25
30	26	24
30	25	21
23	24	
24	29	

Група «військовослужбовці»

ЕЕ	24	24
Сума	20	29
29	24	27
24	24	24
25	21	22
25	22	20
20	19	23
20	20	19
25	22	28
25	26	25
15	28	30
29	23	19
27	25	26
22	24	25

Графік співвідношення результатів двох груп

